

GENERALNI SEKRETARIJAT

OPĆA UPRAVA II: DEMOKRATIJA

UPRAVA ZA LJUDSKO DOSTOJANSTVO I JEDNAKOSTI

Odjel za anti-diskriminaciju i socijalnu koheziju

EVROPSKA POVELJA ZA REGIONALNE ILI MANJINSKE JEZIKE

Referenca: sm/cf

Gdin Predrag GRGIĆ

Izvanredni i opunomoćeni ambasador

Stalni predstavnik Bosne i Hercegovine pri Vijeću Evrope

Spach allée 16

67 000 Strazbur

representationbosnie@wanadoo.fr

Strazbur, 11. oktobar 2016. god.

Poštovani Ambasadore,

Čast mi je proslijediti Vam prečišćenu verziju drugog izvještaja o primjeni Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima u Bosni i Hercegovini.

Ova prečišćena verziju ima dva dijela:

- A. Izvještaj Komiteta eksperata
- B. Preporuke Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje za regionalne ili manjinske jezike u Bosni i Hercegovini.

Pozivam Vas da ovaj izvještaj proslijediti svojim organima vlasti koji su, naravno, slobodni da ga stave na raspolaganje zainteresovanim akterima u vašoj zemlji. Tekst izvještaja i preporuka sev takođe mogu skinuti sa internet stranice Povelje: <http://www.coe.int/minlang> (dio pod nazivom „Monitoring“)

Uz izraze dubokog poštovanja,

Sixto Molina,

Generalni direktor Sekretarijata za Povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima u Vijeću Evrope

Vijeće Evrope
F – 67075 Strasbourg Cadex

Tel: +33 (0)3 88 41 35 92

E-mail: sixto.molina@coe.int
www.coe.int/minlang

Strasbur, 11. oktobar 2016. god.

ECRML (2016) 3

EVROPSKA POVELJA ZA REGIONALNE ILI MANJINSKE JEZIKE

Primjena Povelje u Bosni i Hercegovini

2. ciklus praćenja

A. Izveštaj Komiteta eksperata

(usvojen 18. marta 2016. godine)

B. Preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje za regionalne ili manjinske jezike u Bosni i Hercegovini

(usvojena 5. oktobra 2016. godine)

Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima predstavlja kontrolni mehanizam za procjenu primjene Povelje u državama potpisnicama, s ciljem da se, prema potrebi, daju preporuke za poboljšanje njihovog zakonodavstva, politike i prakse. Centralni aspekt ovog postupka je Komitet eksperata, koji se formira u skladu sa članom 17. Povelje. Glavni zadatak Komiteta je izvijestiti Komitet ministara o evaluaciji usklađenosti ugovorne strane sa aktivnostima, ispitati stvarno stanje regionalnih ili manjinskih jezika u zemlji i, gdje je prikladno, potaknuti datu zemlju da postepeno dosegne višu razinu predanosti primjeni Povelje.

Kako bi olakšao taj zadatak, Komitet ministara usvojio je, u skladu s članom 16. stav (1), nacrt za periodični izvještaj koji je ugovorna strana dužna dostaviti Generalnom sekretaru. Ovaj nacrt zahtijeva od države da podnese obrazloženje o konkretnoj primjeni Povelje, opštim politikama u vezi sa jezicima zaštićenim u skladu s Dijelom II, koristeći specifične termine, sve mjere koje su poduzete u primjeni odredaba odabranih za svaki jezik zaštićen Dijelom III Povelje. Dakle, prvi zadatak Komiteta eksperata jeste da analizira informacije sadržane u periodičnom izvještaju o svim relevantnim regionalnim ili manjinskim jezicima na teritoriji date države. Periodični izvještaj mora biti javno objavljen, u skladu s članom 15. stav (2).

Uloga Komiteta eksperata je procijeniti postojeće zakonske akte, propise i stvarnu praksu koja se primjenjuje u svakoj državi u vezi sa regionalnim ili manjinskim jezicima. U skladu s navedenim, Komitet je uspostavio odgovarajuće radne metode. Komitet eksperata prikuplja informacije od nadležnih tijela i neovisnih izvora unutar države, kako bi se omogućio pravedan pregled stvarne pozicije jezika. Nakon preliminarnog ispitivanja periodičnog izvještaja, Komitet eksperata podnosi, ako je potrebno, određeni broj pitanja svim sudionicima, kako bi dobili dodatne informacije od vlasti o aspektima za koje smatra nedovoljno razrađenim u samom izvještaju. Ovaj pismeni postupak obično prati terenska posjeta delegacije Komiteta eksperata datoj zemlji. Tokom posjete, delegacija se sastaje sa organima i udrugama čiji je rad usko povezan s upotrebom relevantnih jezika i savjetuje vlasti o pitanjima na koja im je skrenuta pažnja. Ovakav postupak prikupljanja informacija je osmišljen kako bi se Komitetu eksperata olakšala što učinkovitija evaluacija primjene Povelje u datoj zemlji.

Po okončanju postupka, Komitet eksperata usvaja svoj izvještaj. Nakon što Komitet eksperata usvoji evaluacijski izvještaj, isti se dostavlja vlastima dotične zemlje, ugovorne strane, kako bi ista dostavila eventualne primjedbe u datom roku. Nakon toga, evaluacijski izvještaj dostavlja se Komitetu ministara, zajedno s prijedlozima preporuka, a nakon usvajanja od strane Komiteta ministara, izvještaj se upućuje državi, ugovornoj strani. Puni izvještaj sadrži i komentare vlasti države, ugovorne strane.

SADRŽAJ

Sažetak	5
Poglavlje 1 Opšte informacije	6
1.1. Ratifikacija Povelje od strane Bosne i Hercegovine	6
1.2. Rad Komiteta eksperata	6
1.3. Predstavljanje situacije o regionalnim ili manjinskim jezicima u Bosni i Hercegovini....	6
1.4. Opća pitanja koja proizlaze iz evaluacije o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini ..	7
Poglavlje 2. Zaključci Komiteta eksperata o odgovoru vlasti u Bosni i Hercegovini na preporuke Komiteta ministara.....	11
Poglavlje 3 Evaluacija Komiteta eksperata u odnosu na Dio II i Dio III Povelje	12
3.1. Evaluacija u odnosu na Dio II Povelje.....	12
3.2. Evaluacija u odnosu na Dio III Povelje.....	18
Poglavlje 4 Zaključci i prijedlozi za preporuke.....	42
4.1. Zaključci Komiteta eksperata u drugom ciklusu monitoringa	Error! Bookmark not defined.
4.2. Prijedlozi preporuka na osnovu rezultata drugog ciklusa monitoringa	Error! Bookmark not defined.
Prilog I: Instrument ratifikacije.....	44

A. Izvještaj Komiteta eksperata o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini

Komitet eksperata ga usvojio 18. marta 2016. godine i predstavio Komitetu ministara Vijeć a Evrope u skladu sa članom 16. Povelje

Sažetak

1. S obzirom na mali broj pripadnika većine skupina jezičnih manjina, Bosna i Hercegovina se opredijelila za poprilično veliki opseg aktivnosti u svom instrumentu o ratifikaciji. Ovi jezici, na papiru, uživaju visok stepen prepoznavanja u zakonima o zaštiti prava manjina na nacionalnoj i entitetskoj razini, koji pružaju, u pravilu, ambiciozan plan zaštite istih. Složena struktura vlasti Bosne i Hercegovine, sa četiri razine vlasti (državna vlast; Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska, kantoni, opštine), ne olakšava uvijek primjenu Povelje i dovodi do problema u koordinaciji. U kontekstu uspostave pravne osnove za zaštitu i promicanje tih jezika, Bosna i Hercegovina je inicirala stvaranje Vijeća nacionalnih manjina koji imaju status savjetodavnih tijela u parlamentima na nacionalnoj razini, u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, kao i u nekim kantonima. Ova vijeća suočavaju se sa nizom problema vezanih za njihov sastav i rad.
2. Relevantni propisi na državnoj, entitetskoj i kantonalnoj razini sadrže vrlo visoke kvote za službenu upotrebu manjinskih jezika. Pored toga, zakoni o obrazovanju postavljaju poprilično zahtjevne kvote za nastavu na jezicima nacionalnih manjina, ali i za podučavanje manjinskih jezika. Zakonske kvote praktično se nikada ne mogu zadovoljiti. Iz tog razloga, zakonske pretpostavke uglavnom su neoperativne. Tako su i praktične mjere o zaštiti i promicanju manjinskih jezika ograničene i često *ad hoc* prirode, što rezultira neispunjavanjem većine aktivnosti.
3. U ovom trenutku, ne postoji infrastruktura potrebna za osiguranje primjene Povelje. Vlasti trebaju izraditi srednjoročnu strategiju o primjeni Povelje u vezi sa manjinskim jezicima. U kontekstu nedostatka primjene velikog broja izabranih aktivnosti, vlasti bi trebale osmisliti fleksibilne, inovativne mjere.
4. Potreba za fleksibilnim i inovativnim mjerama evidentna je u području obrazovanja, gdje su, s izuzetkom podučavanja njemačkog, talijanskog, turskog i ukrajinskog jezika na nekim razinama, manjinski jezici potpuno nezastupljeni. Ne postoje educirani nastavnici koji bi mogli podučavati manjinske jezike na svim razinama relevantnim za primjenu Povelje, niti postoje odgovarajući nastavni materijali. Vlasti se, u ovom trenutku, uglavnom ograničavaju na pružanje podrške tečajevima jezika koje iniciraju i organizuju manjinske udruge.
5. Što se tiče upotrebe manjinskih jezika i pravosudnim organima i upravnim tijelima u pitanju, pravna organizacija u zemlji nije u skladu s Poveljom. Pored toga, gotovo da i ne postoji praksa korištenja manjinskih jezika u pravosudnim i administrativnim organima.
6. Televizijski i radio programi koriste manjinske jezike u vrlo ograničenom opsegu. Postoji jasna potreba da se poveća potreba manjinskih jezika u emitiranju i time osigura redovnost emitiranja programa na tim jezicima.
7. Namjenski program koji bi pružao redovnu i stabilnu finansijsku podršku kulturnim aktivnostima i sadržajima koji se odnose na manjinske jezike također ne postoji. Komitet eksperata nije obaviješten o postojanju strukturiranog pristupa vlasti ili bilo kakvog uspostavljenog sistema podrške kulturnim izričajima i inicijativama u vezi s djelima na manjinskim jezicima.
8. Nije bilo značajnih promjena od prvog ciklusa monitoringa. Stoga, Komitet eksperata predlaže uglavnom isti niz preporuka Komitetu ministara kao u prvom ciklusu monitoringa.

Poglavlje 1 Opšte informacije

1.1. Ratifikacija Povelje od strane Bosne i Hercegovine

9. Pri pristupanju Vijeću Evrope u 2002. godini, Bosna i Hercegovina se obavezala na potpisivanje i ratificiranje Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima (u daljem tekstu "Povelja"). Bosna i Hercegovina je potpisala Povelju 7. septembra 2005. godine i podnijela instrument o ratifikaciji Vijeću Evrope, 21. septembra 2010. godine. Povelja je stupila na snagu u Bosni i Hercegovini 1. januara 2011. godine.

10. Član 15. (1) Povelje nalaže državama članicama da podnose periodične izvještaje o primjeni Povelje u trogodišnjim intervalima, u obliku propisanom od strane Komiteta Ministara.¹ Bosna i Hercegovina je podnijela drugi periodični izvještaj Generalnom sekretaru Vijeća Evrope 31. avgusta 2015. godine. Čini se da ovaj izvještaj vlasti još nisu objavile, kao što je to propisano članom 15 (2).

1.2. Rad Komiteta eksperata

11. Evaluacijski izvještaj se temelji na informacijama dostavljenim Komitetu eksperata posredstvom drugog periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine i sastanaka održanih s predstavnicima govornika manjinskih jezika, kao i vlastima Bosne i Hercegovine tokom terenskih posjeta, koji su se održale od 2. do 4. februara 2016. godine. Izvještaj daje osvrt na politiku, zakonodavstvo i praksu u vrijeme terenskih posjeta. Sve promjene biće uzete u obzir u sljedećem izvještaju Komiteta eksperata za Bosnu i Hercegovinu. Rad Komiteta eksperata bio je ometan dosljednim nedostatkom odgovarajućih informacija u drugom periodičnom izvještaju.

12. Komitet eksperata je usvojio izvještaj 18. marta 2016. godine.

1.3. Predstavljanje situacije o regionalnim ili manjinskim jezicima u Bosni i Hercegovini

13. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je zatražio od vlasti da razjasni da li se makedonski i crnogorski jezici tradicionalno koriste u zemlji i da li, prema tome, mogu biti prepoznati kao "regionalni ili manjinski jezici" u smislu Povelje.

14. U drugom ciklusu monitoringa, vlasti Bosne i Hercegovine potvrdile su da se makedonski i crnogorski jezici ne koriste tradicionalno u ovoj zemlji. Ovu informaciju potvrdili su i predstavnici govornika koje su vlasti konsultovale, a također je navedena i u drugom izvještaju Bosne i Hercegovine o primjeni Okvirne konvencije o zaštiti prava nacionalnih manjina.² Prisutnost makedonskih i crnogorskih govornika u Bosni i Hercegovini je posljedica migracija. U slučaju crnogorskog jezika, mora se napomenuti da se pojam "crnogorski jezik" koristi u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine tek od 2010. godine. Prije toga, ovaj jezik nazivan je srpskim jezikom, koji je službeni jezik Bosne i Hercegovine, a ne regionalni ili manjinski jezik. U kontekstu ovih informacija, Komitet eksperata napominje da se makedonski i crnogorski jezici „ne koriste tradicionalno“ u Bosni i Hercegovini u skladu s definicijom "regionalnog ili manjinskog jezika" sadržanom u članu 1., a Povelje. U skladu s navedenim, mjere poduzete od strane Bosne i Hercegovine za promicanje makedonskog i crnogorskog jezika ne podliježu praćenju primjene Povelje od strane Komiteta eksperata.³ Komitet eksperata, ipak, pozdravlja takve korake i ohrabruje vlasti Bosne i Hercegovine da ih i dalje provode, u saradnji sa govornicima.

¹ MIN-LANG(98)7, Nacrt periodičnog izvještaja usvojenog od strane Komiteta ministara Vijeća Evrope 10. novembra 1998.god.

² Vidi ACFC/SR (2004)001, str. 24

³ Vidi 2. Izvještaj Komiteta eksperata o Poljskoj, ECRML(2016)7, stav (23); 3. Izvještaj Komiteta eksperata o Crnoj Gori, ECRML (2015)3, stav (15)

1.4. Opća pitanja koja proizlaze iz evaluacije o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini

1.4.1 Strukturirani pristup i fleksibilne mjere provedbe Povelje

15. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet ministara i Komitet eksperata preporučuje Bosni i Hercegovini "uspostavu strukturirane politike i fleksibilne mjere koje će olakšati primjenu Povelje". Nadalje, Komitet eksperata smatra da vlasti trebaju izraditi srednjoročnu strategiju o primjeni Povelje o manjinskim jezicima.

16. U kontekstu drugog periodičnog izvještaja i prema informacijama dobivenim tokom terenskih posjeta, očito je da nije uspostavljena strukturirana politika za primjenu Povelje. Drugi periodični izvještaj jasno navodi da neke aktivnosti još uvijek nisu provedene. Pored toga, navedeni izvještaj se u velikoj mjeri fokusira na zakonodavni okvir i ne bavi se preporukama i pitanjima u vezi sa praktičnim mjerama sadržanim u prvom evaluacijskom izvještaju, iako je pripremni sastanak za izradu periodičnog izvještaja održan u organizaciji Vijeća Evrope u 2015. godini.

17. Pored toga, državne vlasti su u nekoliko prilika konstatovala da primjena određenih aktivnosti Povelje spada pod odgovornost entiteta, kantona i lokalnih vlasti. Što se tiče lokalnih vlasti, opštine Gradiška, Laktaši i Prnjavor (Republika Srpska) posebno su važne za primjenu Povelje, kao važni dijelovi teritorijalnog područja tradicionalno naseljenog govornicima češkog, njemačkog, mađarskog, talijanskog, poljskog, romskog, rumunskog, rusinskog⁴, slovačkog i ukrajinskog jezika na područjima ovih opština. U 2015. godini, opštine Gradiška i Prnjavor primile su sredstva EU u okviru zajedničkog programa "Promicanje ljudskih prava i zaštite manjina u jugoistočnoj Europi", koji ima za cilj, između ostalog, doprinijeti primjeni preporuka Komiteta eksperata. Međutim, obje opštine do sada su odbile primijeniti Povelju. Komitet eksperata želi naglasiti činjenicu da državne vlasti moraju osigurati da sve razine uprave primjenjuju odgovarajuće aktivnosti u praksi. Iako su nadležnosti u rukama entiteta, kantona i lokalnih vlasti, državna vlast koju zastupaju nacionalna tijela, još uvijek nose konačnu odgovornost. Pored toga, očito je da državne vlasti nisu dovoljno informirale relevantne entitetske, kantonalne i lokalne vlasti u pogledu obaveza koje proizlaze iz Povelje i preporuka sadržanih u prvom evaluacijskom izvještaju.

18. U kontekstu sastanaka s predstavnicima govornika manjinskih jezika, tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata također je konstatovao da vlasti, s vremena na vrijeme, prepuštaju primjenu aktivnosti iz Povelje za koje su odgovorne, na inicijativu udruga nacionalnih manjina i mogućnostima podrške kroz prijave projektnih prijedloga. Važna odlika Povelje je da, kao takva, ne definiše pojedinačna prava za korisnike manjinskih jezika čija će primjena u velikoj mjeri ovisiti o tome da li, ili ne, korisnici jezika koriste ta prava. Umjesto toga, Povelja definiše zakonske obaveze država, ugovornih strana, koje se trebaju primijeniti u praksi. Primjena odredbi Povelje tako zahtijeva da ugovorne strane poduzmu pozitivne mjere, na vlastitu inicijativu, u cilju zaštite i promicanja manjinskih jezika.

19. Većina govornika manjinskih jezika živi u malim lokalnim zajednicama, s relativno malim brojem korisnika datog jezika. Nadalje, infrastruktura potrebna za osiguranje primjene Povelje trenutno ne postoji. U takvoj situaciji, jasno je da je neophodno poduzeti odgovarajuće, fleksibilne mjere koje će omogućiti da odredbe Dijela III budu operativne. Komitet eksperata, dakle, i dalje smatra da bi vlasti trebale sastaviti srednjoročnu strategiju o primjeni Povelje u pogledu manjinskih jezika.⁵

20. Ova strategija treba prvo definirati teritorije na kojima jezici u pitanju imaju svoje historijske baze i gdje će se aktivnosti Povelje prioritarno primijeniti. Za nekoliko jezika, definirana teritorija bi vjerovatno obuhvatala samo nekoliko mjesnih zajednica.

⁴ U instrumentu ratifikacije „Rysin“

⁵ 3. Izvještaj Komisije eksperata o Mađarskoj, ECRLM (2007) 5, stav (17)

21. Nadalje, vlasti trebaju osmisлити fleksibilne i inovativne mjere za stvarnu primjenu aktivnosti Povelje. Takve mjere mogu obuhvatati uspostavu jednog ili nekoliko centralnih obrazovanih institucija za svaki od jezika, korištenje Interneta za promicanje jezika u medijima i saradnju s privatnim sektorom u opštinama vezano za primjenu člana 13. Vlasti također mogu iskoristiti činjenicu da je, u slučaju nekih manjinskih jezika, broj ljudi zainteresiranih za učenje i korištenje tih jezika veći od broja ljudi koji pripadaju datoj nacionalnoj manjini i/ili govore dati jezik kao maternji jezik (npr. rastuća potražnja za učenje turskog jezika). Ovaj aspekt može olakšati primjenu Povelje koja promiče upotrebu manjinskih jezika, bez obzira na etničku pripadnost govornika.

22. Pored toga, Komitet eksperata smatra da bi Bosna i Hercegovina, u pogledu primjene Povelje, mogla imati koristi od saradnje sa srodnim državama ili drugim državama u kojima se koriste isti ili slični jezici. U slučajevima gdje bi uspostava potpuno nove infrastrukture u medijima, obrazovanju ili kulturi predstavljala veliki izazov za Bosnu i Hercegovinu, moglo bi se pretpostaviti da korisnici odgovarajućeg manjinskog jezika u Bosni i Hercegovini koriste, uz potrebnu adaptaciju, već postojeće infrastrukture za isti jezik u susjednoj zemlji (npr. u pogledu edukacije/razmjene nastavnika i novinara, uvoza udžbenika, razmjene kulturnih radova i repriza televizijskih i radijskih programa). U drugim slučajevima, moguće je da su susjedne države trenutno u procesu uspostavljanja infrastrukture za neke jezike u određenim područjima, na primjer, pokretanje televizijskih programa ili novina. Takve mjere se mogu zajednički provoditi.

23. Komitet eksperata također se poziva na Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Federaciji Bosne i Hercegovine (član 6.) iz 2008. godine, i Zakona o zaštiti prava nacionalnih manjina u Republici Srpskoj (član 5.) iz 2005. godine, prema kojima relevantne vlasti moraju olakšati i finansijski podržati odnose između nacionalnih manjina u njihovim entitetima i nacionalnih manjina u drugim zemljama, kao i podržati odnose nacionalnih manjina sa srodnim državama.

1.4.2 Procentualne kvote koje potencijalno ometaju primjenu Povelje

24. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata potaknuo je vlasti Bosne i Hercegovine da osiguraju primjenu izabranih aktivnosti, čak i ako nisu zadovoljene kvote definisane u domaćem zakonodavstvu. Nadalje, Komitet eksperata potiče vlasti da snize kvote propisane u zakonima o zaštiti prava manjina i potaknu lokalne vlasti da primjenjuju Povelju bez obzira na kvote, kako bi se osigurala primjena Povelje u praksi.

25. Drugi periodični izvještaj ne nudi nikakve informacije po ovom pitanju. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je dobio potvrdu da se situacija nije promijenila. Prema odredbama Zakona o pravima pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine, iz 2003. godine, Zakona o zaštiti prava nacionalnih manjina Republike Srpske iz 2005. godine, Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Federaciji Bosne i Hercegovina, iz 2008. godine, određenih jezičnih odredbi iz područja upravnih organa, obrazovanja i kulturnih aktivnosti, ovisi hoće li pripadnici nacionalne manjine činiti određeni udio stanovnika u gradu, opštini ili lokalnoj zajednici. Kvote koje se primjenjuju su: "većina populacije", "apsolutna ili relativna većina stanovništva", "najmanje jedna trećina stanovništva", "više od jedne trećine stanovništva", "znatan broj stanovnika", "jedna petina [učenika jedne škole u kombinaciji s] većinom roditelja".

26. U svom instrumentu o ratifikaciji, Bosna i Hercegovina je dala sljedeću izjavu: „U skladu s članom 1. stavom b), Povelje, Bosna i Hercegovina, izjavljuje da se termin teritorija na kojem se koriste regionalni ili manjinski jezici" odnosi na područja u kojima su regionalni ili manjinski jezici u službenoj upotrebi u skladu sa zakonima Bosne i Hercegovine."

27. Komitet eksperata ponavlja da bi ova izjava, ako se tumači doslovno, dovela do teritorijalnih ograničenja koja nisu u skladu s Poveljom i, da, ukoliko se ne uvedu promjene u smislu zakonske organizacije, odredbe Povelje biće nemoguće provesti. Stoga se zaključuje

da se odredbe Povelje odnose se i na one opštine gdje manjinski jezici nisu u službenoj upotrebi, ali gdje postoji dovoljan broj korisnika za potrebe odredbi Povelje.⁶

28. S obzirom da većina manjinskih jezika na koje se Povelja odnosi imaju mali broj govornika i/ili su sa niskim stepenom lokalne koncentracije tih govornika, gore navedene kvote nisu zadovoljene. Međutim, ratifikacija podrazumijeva da se svaka aktivnost mora primijeniti za svaki jezik, u barem jednoj upravnoj jedinici.

29. Komitet eksperata potiče vlasti da osiguraju da se izabrane aktivnosti provode, čak i ako kvote u domaćem zakonodavstvu nisu ispunjene.

30. Povelja se neposredno primjenjuje u Bosni i Hercegovini i ima prednost nad domaćim zakonodavstvom, u ovom slučaju, zakonima o zaštiti prava manjina. Međutim, Komitet eksperata je ipak zabrinuti da kontradiktorne odredbe zakona o zaštiti prava manjina i Povelje mogu, u upravnoj praksi, dovesti do situacije u kojoj lokalne vlasti ne primjenjuju odredbe Povelje, ili nisu svjesne postojanja istih.

31. Kako bi se osigurala primjena Povelje u praksi, Komitet eksperata potiče vlasti da spuste kvote propisane u zakonima o zaštiti prava manjina i potiče lokalne vlasti da primjene Povelju, bez obzira na kvote.⁷

1.4.3. *Popis stanovništva*

32. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata potaknuo je vlasti Bosne i Hercegovine da poduzmu korake kako bi prikupili, u saradnji s predstavnicima nacionalnih manjina, pouzdane podatke o broju korisnika manjinskih jezika i njihovoj geografskoj rasprostranjenosti.

33. Bosna i Hercegovina je provela 2013. godine popis stanovništva koji također sadrži pitanja o pripadnosti ispitanika nacionalnim manjinama. To je bio prvi popis stanovništva organizovan u Bosni i Hercegovini od 1991. godine. Međutim, rezultati još uvijek nisu bili javno objavljeni za vrijeme terenskih posjeta. Nadalje, drugi periodični izvještaj ne daje nikakve informacije o koracima koje vlasti poduzimaju da prikupe druge podatke o broju korisnika manjinskih jezika, kao što bi, na primjer, bile naučne procjene.

34. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je obaviješten od strane predstavnika vlasti da mnoge osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama, kao rezultat historijskog iskustva, nisu bile voljne da navedu pripadnost manjinama. Pored toga, predstavnici govornika manjinskih jezika obavijestili su Komitet eksperata da su gotovo svi korisnici manjinskih jezika dvojezični, i, budući da su mogli birati samo jedan jezik, mnogi od njih su izabrali većinski jezik umjesto datog manjinskog jezika. Kao rezultat toga, rezultati popisa stanovništva vjerovatno će biti netačni. Prema tome, to će ograničiti mogućnosti vlasti da planiraju i poduzmu dosljedne i kontinuirane aktivnosti za zaštitu i promicanje manjinskih jezika.⁸

35. Komitet eksperata, dakle, poziva vlasti da poduzmu korake za prikupljanje, u saradnji s predstavnicima nacionalnih manjina, pouzdanih podataka o broju korisnika manjinskih jezika i njihove geografske rasprostranjenosti.

1.4.4. *Primjena Povelje na ladino i jidiš jezik*

36. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata potaknuo je vlasti Bosne i Hercegovine da podrže židovsku manjinu u njezinim naporima za podizanje svijesti o jezicima i kulturi među mlađom generacijom.

⁶ Vidi na primjer 2. Izvještaj Komiteta eksperata o Slovačkoj, ECRML (2009)6, stav (12)

⁷ Vidi na primjer 1. Izvještaj Komiteta eksperata o Rumuniji, ECRML (2012)3, stav (37)

⁸ Vidi na primjer 1. Izvještaj Komiteta eksperata o Slovačkoj, ECRML (2007)1, stav (45)

37. Vlasti su obavijestile Komitet eksperata da židovska nacionalna manjina prima finansijsku podršku u iznosu od 15.000 KM (oko 7.500 eura) na godišnjem nivou. Međutim, nije jasno u kojoj su mjeri podržane aktivnosti vezane uz ladino i jidiš jezike. Postoji samo desetak ljudi koji su u stanju govoriti ladino jezik. Pored toga, jidiš se, izgleda, uopšte više i ne govori u Bosni i Hercegovini. Postavlja se pitanje kako će Bosna i Hercegovina primijeniti Povelju na ladino i jidiš jezik.

Poglavlje 2. Zaključci Komiteta eksperata o reakciji vlasti u Bosni i Hercegovini na preporuke Komiteta ministara

Preporuka br. 1:

"uspostaviti strukturiranu politiku i poduzeti fleksibilne mjere koje će olakšati primjenu Povelje;"

Relevantni zakoni na državnom, entitetskim i kantonalnim razinama sadrže visoke kvote koji se odnose na zaštitu i promicanje manjinskih jezika, zbog čega se mjere predviđene zakonom praktično nikada ne primjenjuju. Shodno tome, ne postoji ni infrastruktura koja će osigurati primjenu Povelje. Prema tome, neophodna je srednjoročna strategija o zaštiti i promicanju manjinskih jezika u Bosni i Hercegovini. Na potrebu da se osmisle fleksibilne i inovativne mjere, vlasti još uvijek nisu odgovorile.

Preporuka br. 2:

"osigurati odgovarajuće oblike i sredstva za podučavanje manjinskih jezika u saradnji sa govornicima;"

Postoje malobrojni primjeri podučavanja talijanskog i ukrajinskog jezika u lokalnim zajednicama, i podučavanja njemačkog i turskog jezika kao stranih jezika. Drugi manjinski jezici su potpuno odsutni iz redovnog obrazovnog sistema. Ne postoje educirani nastavnici koji bi podučavali manjinske jezike na svim relevantnim razinama u smislu primjene Povelje, niti postoje odgovarajući nastavni materijali.

Preporuka br. 3:

"uspostaviti program za finansiranje kulturnih aktivnosti i sadržaja koji se odnose na manjinske jezike"

Namjenski program koji bi osigurao redovnu i stabilnu finansijsku podršku kulturnim aktivnostima i resursima u vezi s manjinskim jezicima ne postoji. Komitet eksperata nije obaviješten o postojanju strukturiranog pristupa od strane vlasti, niti o uspostavljenom sistemu za podršku kulturnih izričaja i inicijativa u vezi s djelima proizvedenim na manjinskim jezicima.

Preporuka br. 4:

"poduzeti odgovarajuće mjere kako bi javni emiteri nudili programe na manjinskim jezicima";

Televizijski i radio programi koriste manjinske jezike u vrlo ograničenom obimu. Postoji jasna potreba da se poveća korištenje manjinskih jezika u emitiranju programa, čime bi se osigurala redovnost programa na tim jezicima. Zakonske odredbe koje zahtijevaju od javnih, kao i privatnih emitera, da odrede određenu količinu vremena svojih programa za programe nacionalnih manjina, se ne provode.

Preporuka br. 5:

"koristiti tradicionalne oblike imena mjesta na manjinskim jezicima;"

Tradicionalni nazivi mjesta postoje na nekim manjinskim jezicima obuhvaćenih Poveljom. Međutim, ne postoji službena upotreba tih imena.

Poglavlje 3 Evaluacija Komiteta eksperata u odnosu na Dio II i Dio III Povelje

3.1. Evaluacija u odnosu na Dio II Povelje

38. Komitet eksperata fokusirao je evaluaciju Dijela II na one odredbe koje nisu obuhvaćene aktivnostima obuhvaćenim Dijelom III Povelje za regionalne ili manjinske jezike.

Član 7

Stav (1)

U pogledu regionalnih ili manjinskih jezika na područjima na kojima se ti jezici koriste i u skladu sa položajem svakog jezika, ugovorne strane zasnivaće svoje politike, zakonodavstvo i praksu na sljedećim ciljevima i načelima:

a priznavanje regionalnog ili manjinskog jezika kao izričaja kulturnog bogatstva;

39. U prvom evaluacijskom izvještaju Komitet eksperata zatražio je od vlasti Bosne i Hercegovine da pruže određene informacije o kantonalnim zakonima o manjinama u sljedećem periodičnom izvještaju.

40. Drugi periodični izvještaj ne sadrži tražene informacije.

41. Zakoni o manjinama koji se primjenjuju na nacionalnoj i entitetskim razinama izričito spominju i prepoznaju nacionalne manjine koje koriste jezike obuhvaćene Poveljom i podrazumijevaju slična prava u pogledu upotrebe jezika u području upravne vlasti, obrazovanja, medija, kulture, ekonomskih i socijalnih prava. Komitet eksperata pohvalio je vlasti za tako visoku razinu priznanja nacionalnih manjina i njihovih jezika. Kanton Sarajevo i Tuzlanski kanton također su usvojili zakone o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina. Bosansko-podrinjski kanton Goražde trenutno priprema takav zakon.

42. Komitet eksperata traži od vlasti da dostave određene informacije o kantonalnim zakonima o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u sljedećem periodičnom izvještaju.

b poštivanje integriteta geografskog područja svakog regionalnog ili manjinskog jezika s ciljem osiguranja da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju prepreku za promicanje odgovarajućeg regionalnog ili manjinskog jezika;

43. Komitet eksperata nije obaviješten o slučajevima u kojima bi postojeće ili nove administrativne podjele predstavljale prepreku za promicanje manjinskih jezika

c potreba za odlučnom akcijom za promicanje regionalnih ili manjinskih jezika s ciljem njihovog očuvanja;

44. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata potaknuo je vlasti Bosne i Hercegovine da pojasne konkretne upravne nadležnosti za primjenu Povelje na sve manjinske jezike, te da usvoje plan aktivnosti s ciljem provođenja istih. Nadalje, Komitet eksperata potaknuo je vlasti da značajno povećaju finansijsku podršku za promicanje manjinskih jezika i pruže sveobuhvatan pregled finansijskih sredstava raspoloživih za primjenu Povelje u sljedećem periodičnom izvještaju.

45. U drugom periodičnom izvještaju, vlasti nisu dale relevantne informacije po ovom pitanju. Prema izjavi službenog Ombudsmana Bosne i Hercegovine, koja je sadržana u drugom periodičnom izvještaju, vlasti nisu uspjele provesti strukturiranu politiku o primjeni Povelje. Iako postoje lokalni primjeri koji pokazuju spremnost vlasti za poduzimanje mjera

usmjerenih na promicanje manjinskih jezika, ne postoji koordinacija takvih aktivnosti, kao ni opšti plan za takve mjere.

46. Komitet eksperata ističe da odlučno djelovanje na promicanju manjinskih jezika s ciljem njihove zaštite može obuhvatiti, između ostalog, sljedeće aspekte: stvaranje zakonskog okvira za promicanje manjinskih jezika, osnivanje tijela koja su odgovorna za promicanje tih jezika i pružanje finansijskih resursa.⁹

47. U smislu stvaranja zakonskog okvira, Komitet eksperata poziva se na razmatranje člana 7. (1) a, ističući visoku razinu prepoznavanja nacionalnih manjina i njihovih jezika u Bosni i Hercegovini.

48. S obzirom na upravne odgovornosti, mjere za promicanje manjinskih jezika trenutno uglavnom provode vlasti entiteta, ali bez sveobuhvatne koordinacije. S obzirom da je proaktivan i strukturirani pristup neophodan za primjenu aktivnosti Povelje, centralna tijela trebaju pružiti potrebne smjernice u tom smislu.

49. Komitet eksperata potiče vlasti da razjasne konkretne upravne odgovornosti za primjenu Povelje na sve manjinske jezike, te da usvoje plan aktivnosti kako bi proveli iste.

50. U kontekstu informacija koje je Komitet eksperata dobio tokom terenskih posjeta, vlasti ne osiguravaju redovnu i stabilnu finansijsku podršku promicanju manjinskih jezika. Umjesto toga, manjinske udruge moraju podnositi prijave na pozive za projekte. Podrška se obično odnosi samo na područje kulturnih ili vannastavnih obrazovnih aktivnosti.

51. Iako prepoznaje tešku ekonomsku situaciju u Bosni i Hercegovini, Komitet eksperata potiče vlasti da znatno povećaju finansijsku podršku za promicanje manjinskih jezika i pruže sveobuhvatan pregled finansijskih sredstava na raspolaganju za primjenu Povelje u sljedećem periodičnom izvještaju.

d omogućavanje/ili promovisanje upotrebe regionalnih ili manjinskih jezika u govoru i pismu, u javnom i privatnom životu;

52. Komitet eksperata daje osvrt u evaluaciji Dijela III.

e održavanje i razvoj veza u području koje obuhvata ova Povelja, između skupina koje koriste regionalne ili manjinske jezike i drugih skupina u državi koje koriste jezik koji se koristi u istom ili sličnom obliku, kao i uspostavljanje kulturnih odnosa s drugim skupinama u državi koje koriste različite jezike;

53. Prema zakonima o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Federacije Bosne i Hercegovine (član 6.) i Republike Srpske (član 5), vlasti će olakšati i finansijski podržati održavanje i razvoj odnosa između pripadnika nacionalnih manjina u njihovim entitetima i pripadnika nacionalnih manjina u drugim dijelovima Bosne i Hercegovine, te u drugim zemljama, kao i uspostavljanje odnosa sa srodnim zemljama. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je zatražio od vlasti da daju informacije o praktičnoj primjeni u odnosu na svaki manjinski jezik.

54. Kao što je već uočeno u prvom evaluacijskom izvještaju, Vijeće nacionalnih manjina, koji čine predstavnici nekoliko provizornih manjina (vidi član 7.4), doprinosi uspostavljanju kulturnih odnosa između različitih jezičnih skupina u zemlji. Međutim, Komitet eksperata traži od vlasti da takođe pruži informacije u sljedećem periodičnom izvještaju o tome kako oni

⁹ Vidi na primjer 2. Izvještaj Komisije eksperata o Njemačkoj, ECRML (2006) 1, stav (24); 2. Izvještaj Komisije eksperata o Švedskoj, ECRML (2008) 4, stav (28); 3. Izvještaj Komisije eksperata o Norveškoj, ECRML (2007) 3, stav (34); 2. Izvještaj Komisije eksperata o Španiji, ECRML (2008) 51 stav (103).

podržavaju veze u području koje obuhvata Povelja, između grupa koje koriste isti manjinski jezik.

f pružanje odgovarajućih mjera u svrhu podučavanja i izučavanja regionalnih ili manjinskih jezika na svim odgovarajućim razinama;

55. Poduzimanje odgovarajućih oblika podrške i mjera za podučavanje manjinskih jezika na razini predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja uređeno je zakonima o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine (član 14.), Federacije Bosne i Hercegovine (član 10.), i Republike Srpske (član 11.), koji podrazumijevaju i obezbjeđivanje odgovarajućih udžbenika. Ovi zakoni se ne bave tehničkim, stručnim i visokim obrazovanjem. Međutim, s izuzetkom podučavanja njemačkog, talijanskog i ukrajinskog jezika na nekim razinama obrazovanja (vidi član 8.), manjinski jezici Bosne i Hercegovine i dalje nisu zastupljeni u redovnom obrazovanju. Ne postoje educirani nastavnici koji bi podučavali manjinske jezike na svim razinama relevantnim za primjenu Povelje, niti udžbenici za te razine. Vlasti su se u ovom trenutku u velikoj mjeri ograničile na pružanje podrške tečajeva jezika koje iniciraju i organizuju manjinske udruge. Međutim, Komitet eksperata naglašava da Povelja nameće obaveze državi potpisnici da organizuje podučavanje manjinskih jezika u sistemu redovnog obrazovanja. Iako jezični tečajevi koje organiziraju udruge mogu nadopuniti ponudu redovnog obrazovanja, oni obično ne zadovoljavaju pedagoške standarde koje zahtijeva Povelja za podučavanje jezika manjina.¹⁰

Organizacija podučavanja manjinskih jezika

56. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata potaknuo je vlasti Bosne i Hercegovine da razviju strategiju za primjenu obaveza u okviru Povelje u području obrazovanja (ponuda koja prethodi zahtjevu, osposobljavanje nastavnika, razvoj nastavnih planova i programa, izrada ili uvoz udžbenika, stabilan finansijski okvir i izbor škola, gdje će se podučavati jezici, organizacija prevoza za učenike/studente do i od škole, kontinuitet od jedne razine obrazovanja do sljedeće u geografskim područjima u pitanju, saradnja s drugim zemljama/zemljama sa srodnim nacionalni manjinama).

57. Drugi periodični izvještaj ne daje podatke o navedenim pitanjima. Tokom terenske posjete, Komitet eksperata je obaviješten da se u Republici Srpskoj ukrajinski jezik podučava u nekoliko osnovnih škola (opština Prijedor). Romski jezik se podučava u jednoj osnovnoj školi, talijanski u jednoj osnovnoj školi za 15 učenika i slovenski u jednoj osnovnoj školi. Tokom posljednjih nekoliko godina, jedina osnovna škola u kojoj se podučavao češki jezik prestala je nuditi časove tog jezika, zbog nedostatka potražnje. Druga osnovna škola u Banja Luci je nedavno prestala s nastavom ukrajinskog jezika iz istog razloga.

58. Pružanje podučavanja jezika manjina, u skladu s obavezama iz Povelje, zahtijeva da obrazovna ponuda prethodi potražnji, odnosno, zahtijeva da obrazovanje u toj oblasti bude organizovano prije nego što se vlastima obrate roditelji ili učenici. Takve organizacijske mjere obuhvataju obuku nastavnika i razvoj nastavnih planova i programa, izradu ili uvoz udžbenika, stabilan finansijski okvir i izbor škola gdje će se podučavati jezici. Pored toga, vlasti su u periodičnom izvještaju ukazale na potrebu da se organizuje prijevoz za učenike/studente do i iz škola. Obrazovna ponuda također treba osigurati kontinuitet od jedne razine obrazovanja do sljedeće u datim geografskim područjima. Komitet eksperata je svjestan da će razvoj obrazovanja u oblasti manjinskih jezika predstavljati veliki srednjoročni zadatak. Stoga je jako važno da Bosna i Hercegovina u međuvremenu blisko sarađuje s drugim

¹⁰ Vidi npr. 2. Izvještaj Komisije eksperata o Mađarskoj, ECRML (2004) 5, stav (27)

Vidi Treće mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, stav (127).

zemljama, uključujući i matične države dotičnih nacionalnih manjina, s ciljem da se postepeno postupa u skladu s obavezama navedenim u Povelji.

Podizanje svijesti

59. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata potaknuo je vlasti Bosne i Hercegovine da obavijeste lokalno stanovništvo o mogućnostima učenja manjinskih jezika.

60. Prema periodičnom izvještaju, osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama često nisu upoznate s mogućnostima obrazovanja na manjinskim jezicima i postupkom prijave za sticanje takvog obrazovanja. Tokom terenske posjete, predstavnici vlasti i govornici jezika obavijestili su Komitet eksperata da trenutno ne postoje mjere za podizanje svijesti, osim djelimične medijske pokrivenosti koja redovno (godišnje/kvartalno/mjesečno) prikazuje tradicije manjina. Problem je potvrdio i Savjetodavni odbor o Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina u svom Trećem mišljenju o Bosni i Hercegovini IZ 2013. godine, u kojem je navedeno da su prema trenutnoj situaciji pripadnici nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini gotovo nevidljivi.¹¹

61. Važno je da vlasti informiraju lokalno stanovništvo o budućim mogućnostima učenja manjinskih jezika, a da neke informacije o historiji, kulturi i tradicijama manjina budu dio redovnog obrazovanja. Komitet eksperata potiče vlasti da provode aktivnosti podizanja svijesti o prednostima, i mogućnostima učenja i podučavanja manjinskih jezika.

Njemački i talijanski

62. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata potaknuo je vlasti Bosne i Hercegovine na razvoj i primjenu obrazovnih modela za njemački i talijanski jezik, kao i manjinske jezike, koji uzimaju u obzir tradicionalni karakter tih jezika, posebno u smislu lokalne historije i kulture nacionalnih manjina.

63. U drugom ciklusu monitoringa nije dostavljena informacija u vezi s navedenim pitanjem.

64. Njemački jezik se podučava kao strani jezik u Bosni i Hercegovini. U sklopu nastave njemačkog jezika, uči se i o historiji i kulturi Njemačke. Pored toga, talijanski se podučava kao strani jezik uglavnom u Banja Luci. Komitet eksperata pozvao je vlasti da razviju i provode i obrazovne modele za njemački i talijanski jezik kao manjinske jezike, koji uzimaju u obzir tradicionalni karakter tih jezika, posebno u smislu lokalne historije i kulture nacionalnih manjina. Primjena takvih modela je posebno važna u Republici Srpskoj.

Romski jezik

65. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata potaknuo je vlasti Bosne i Hercegovine da usvoje odgovarajući pristup podučavanja varijanti romskog jezika koje se koriste na području Bosne i Hercegovine, na svim razinama obrazovanja za koje je Povelja ratificirana.

66. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije o navedenom pitanju. Romski jezik podučavan je u okviru inicijativa nekih lokalnih nevladinih organizacija. Komitet eksperata poziva vlasti da razviju odgovarajući pristup podučavanju romskog jezika koji se koristi na području Bosne i Hercegovine, na svim relevantnim razinama redovnog obrazovanja.

¹¹ Vidi Treće mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, stavovi 156)-160).

g *pružanje pogodnosti koje će omogućiti da osobe koje ne koriste regionalni ili manjinski jezik, a žive na području gdje se taj jezik koristi, nauče taj jezik ako to žele;*

67. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je zatražio od vlasti Bosne i Hercegovine da daju informacije o postojanju tečajeva za albanski, njemački, romski, rumunski, rusinski, slovački i turski jezik, kao i finansijskoj podršci koju pružaju u tom smislu.

68. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije o navedenim tečajevima. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je obaviješten da nekoliko udruga nacionalnih manjina kontinuirano nude tečajevne učenja jezika za sve uzraste koje često pohađaju osobe koje ne pripadaju određenoj manjini.

69. Komitet eksperata sa zadovoljstvom primjećuje postojanje široke ponude tečajeva učenja manjinskih jezika. S druge strane, ova ponuda je, čini se, ograničena na Republiku Srpsku. Osim toga, prema dobivenim informacijama, ovakva ponuda ovisi gotovo isključivo od podrške srodnih država nacionalnih manjina u pitanju, i nije u svim slučajevima jasno u kojoj mjeri vlasti Bosne i Hercegovine doprinose ovoj ponudi. Također, ne postoji informacija o primjeni ove odredbe kada su u pitanju albanski, njemački, romski, rumunjski, rusinski, slovački i turski jezik. Komitet eksperata, dakle, ponavlja svoj zahtjev vlastima da pruže informacije u sljedećem periodičnom izvještaju o postojanju takvih tečajeva i finansijske podrške koju pružaju vlasti.

h *promovisanje izučavanja i istraživanja o regionalnim i manjinskim jezicima na univerzitetima ili odgovarajućim institucijama;*

70. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je zatražio od vlasti Bosne i Hercegovine da daju informacije o tome kako promovišu proučavanje i istraživanje o i o drugim manjinskim jezicima, pored romskog jezika.

71. Vlasti Bosne i Hercegovine obavijestile su Komitet eksperata da, osim rada na kodifikaciji romskog jezika, nisu poduzete nikakve aktivnosti relevantne za ovu odredbu Povelje.

72. Komitet eksperata potiče vlasti da promovišu izučvanje i istraživanje o manjinskim jezicima, pored romskog jezika, na univerzitetima ili odgovarajućim institucijama.

i *promovisanje odgovarajućih vrsta međudržavnih razmjena u područjima na koje se odnosi ova Povelja za regionalne ili manjinske jezike, a koji su isti ili slični u dvije ili više država*

73. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je zatražio od vlasti Bosne i Hercegovine da daju informacije o tome kako provode ovu odredbu na sve manjinske jezike.

74. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije koje se odnose na ovu odredbu.

75. Komitet eksperata ponavlja svoj zahtjev vlastima da u svom sljedećem periodičnom izvještaju pruže informacije o tome kako primjenjuju ovu odredbu na sve manjinske jezike.

Stav (2)

Ugovorne strane obavezuju se eliminirati, ukoliko već to do sada nisu učinile, bilo koje neopravdane razlike, isključenja, ograničenja ili prednosti u odnosu na upotrebu regionalnog ili manjinskog jezika sa ciljem obeshrabrivanja ili dovođenja u opasnost održanja ili razvoja regionalnog ili manjinskog jezika. Usvajanje posebnih mjera u korist regionalnih ili manjinskih jezika sa ciljem promovisanja jednakosti između korisnika tih jezika i ostalog dijela

stanovništva, odnosno mjera koje pravilno uzimaju u obzir njihove specifične uslove, ne smatra se aktom diskriminacije protiv korisnika jezika koji su u široj upotrebi.

76. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je potaknuo vlasti Bosne i Hercegovine da eliminiraju diskriminaciju vezanu za upotrebu manjinskih jezika iz zakonskih ili drugih propisa, ako takva postoji.

77. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije koje se odnose na ovu odredbu. Tokom terenske posjete, vlasti su obavijestile Komitet eksperata o zabrani diskriminacije u različitim zakonskim odredbama u Bosni i Hercegovini.

Stav (3)

Ugovorne strane obvezuju se promovisati, svim odgovarajućim sredstvima, međusobno razumijevanje između svih jezičnih grupa u zemlji te naročito uključiti poštivanje, razumijevanje i toleranciju u pogledu regionalnih ili manjinskih jezika u ciljeve nastave i obrazovanja njihovih zemalja te davati potporu masovnim medijima da slijede iste ciljeve.

78. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je zatražio od vlasti Bosne i Hercegovine da daju informacije o tome da li je promocija tolerancije, poštovanja i razumijevanja u pogledu manjinskih jezika uvrštena u ciljeve obrazovanja.

79. Komitet eksperata nije dobio sve relevantne informacije u drugom ciklusu monitoringa u odnosu na ovu temu, dakle, ponovljen je zahtjev prema vlastima Bosne i Hercegovine da dostave podatke u sljedećem periodičnom izvještaju.

Stav (4)

U određivanju politike prema regionalnim ili manjinskim jezicima ugovorne strane uzeće u obzir potrebe i želje skupina koje koriste te jezike. Njih treba ohrabriti da uspostave tijela, ukoliko je to potrebno, u cilju savjetovanja vlasti po svim pitanjima koja se odnose na regionalne ili manjinske jezike.

80. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata potaknuo je vlasti Bosne i Hercegovine da poduzmu sve potrebne mjere koje će osigurati da predstavnici korisnika svih manjinskih jezika budu zastupljeni u vijećima nacionalnih manjina.

81. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije koje se odnose na ovo pitanje. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je obaviješten da vlasti nisu konsultovale Vijeće nacionalnih manjina prilikom pripreme svog periodičnog izvještaja. Vijeće je krovna organizacija češke, njemačke, mađarske, talijanske, židovske, poljske, romske, slovačke, slovenske i ukrajinske nacionalne manjine.

82. Komitet eksperata smatra da sistem vijeća nacionalnih manjina može pružiti prikladan okvir za primjenu ove odredbe. Međutim, to podrazumijeva da su sve skupine koje koriste manjinske jezike obuhvaćene Poveljom zapravo zastupljene u takvim vijećima. Čini se da postoje ozbiljni problemi sa sastavima vijeća, kao i načinom na koji ona djeluju.¹² Tokom posjete na licu mjesta, Komitet eksperata je obaviješten da rumunske i rusinske nacionalne manjine nemaju niti udruge koje ih predstavljaju, niti bilo koje druge predstavnike u vijećima nacionalnih manjina. Komitet eksperata želi istaći da je neophodno uspostaviti dijalog o primjeni Povelje između vlasti i udruga koje predstavljaju korisnike manjinskih jezika, kako bi se utvrdilo stanje u određivanju politika u pogledu manjinskih jezika. Prema tome, Komitet

¹² Vidi Treće mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, stavovi 156)-160).

eksperata poziva vlasti da preuzmu korake kako bi se osiguralo da predstavnici korisnika svih manjinskih jezika budu zastupljeni u vijećima nacionalnih manjina.

3.2. Evaluacija u odnosu na Dio III Povelje

83. Bosna i Hercegovina je ratificirala 39 aktivnosti za romski i 35 aktivnosti za albanski, češki, njemački, mađarski, talijanski, ladino, poljski, rumunjski, rusinski, slovački, slovenski, turski i ukrajinski jezik i jidiš. Na četiri aktivnosti koje se odnose samo na romski jezik, Komitet eksperata posebno će se osvrnuti u nastavku (članovi 8.1 .eiii, fiii; 11.1.d, g). Budući da je u većini slučajeva situacija ista za sve manjinske jezike u odnosu na usklađenost s odabranim aktivnostima, Komitet eksperata će se baviti svim jezicima po pojedinačnim aktivnostima. Ako je jedan, ili više jezika, u drugačijem položaju od ostalih, ili ako postoje specifične informacije, to će biti eksplicitno navedeno.

84. Na osnovu nalaza iz stava 37), Komitet eksperata neće evaluirati aktivnosti iz Dijela III koje se odnose na ladino i jidiš, a koje nisu provedene.

Član 8 - Obrazovanje

85. Komitet eksperata konstatovao je da se član 8. primjenjuje i na teritoriju onih lokalnih vlasti, gdje broj osoba koje pripadaju nacionalnoj manjini ne doseže prag naveden u zakonima o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina (vidi pod 1.4.2 gore), ali ipak predstavlja dovoljan broj govornika u smislu date aktivnosti.¹³

86. U prvom ciklusu monitoringa, Komitet ministara preporučio je Bosni i Hercegovini da **“osigura odgovarajuće forme i sredstva za nastavu na manjinskim jezicima.”** Pored toga, Komitet eksperata potaknuo je vlasti da pruže odgovarajuće oblike podrške i mjera za podučavanje manjinskih jezika u svim fazama po pitanju ratifikacije i aktivno informišu učenike/studente i roditelje o ponudi, te da ih potaknu da istu iskoriste.

Stav (1)

U pogledu obrazovanja, ugovorne strane obavezuju se da na području na kojem se ti jezici koriste, u skladu sa pozicijom svakog od jezika i bez štete za nastavu službenih jezika države:

Predškolsko obrazovanje

- a* ***i omoguće predškolsko obrazovanje na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili***
- ii omoguće da se znatan dio predškolskog obrazovanja odvija na relevantnim regionalnim ili manjinskim jezicima; ili***
- iii primijene jednu od mjera predviđenih pod i i ii gore, barem za one učenike čije porodice to zahtijevaju i čiji je broj dovoljan;***

87. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je ocijenio da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da omoguće znatan dio predškolskog obrazovanja na manjinskim jezicima.

88. Prema mišljenjima i vlasti i predstavnicima manjinskih udruga, niti jedan manjinski jezik u Bosni i Hercegovini se ne koristi u predškolskom obrazovanju. U predškolskim ustanovama nema učitelja koji bi mogli koristiti manjinske jezike, i nema jasnih relevantnih nastavnih planova i programa.

89. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je obaviješten da postoji potražnja za dvojezičnom nastavom na njemačkom jeziku u predškolskom, osnovnom i srednjem

¹³ Vidi na primjer 1. Izvještaj Komisije eksperata o Republici Slovačkoj, ECRML (2007) 1, stavovi 592-593).

obrazovanju u Sarajevu. Komitet eksperata potiče vlasti da obezbijede dvojezično obrazovanje na njemačkom jeziku u Sarajevu, te da također istraže mogućnosti dvojezičnog obrazovanja u Banja Luci.

90. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti da omogućе da se znatan dio predškolskog odgoja odvija na svim manjinskim jezicima i informiraju korisnike o toj mogućnosti.

Osnovno obrazovanje

- b***
 - i. učine dostupnim osnovno obrazovanje na relevantnim regionalnim ili manjinskim jezicima; ili***
 - ii. učine dostupnim značajan dio osnovnog obrazovanja na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili***
 - iii. poduzmu mjere u okviru osnovnog obrazovanja za nastavu relevantnog regionalnog ili manjinskog jezika kao integralnog dijela nastavnog programa i programa; ili***
 - iv. primijene jednu od mjera predviđenih gore pod i. do iii. barem na one učenike čije porodice to zahtijevaju, a čiji je broj dovoljan;***

91. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da je ova aktivnost provedena za ukrajinski, djelimično provedena za talijanski, ali da nije provedena za albanski, češki, njemački, mađarski, poljski, romski, rumunjski, rusinski, slovački, slovenski i turski jezik. Komitet eksperata potaknuo je vlasti da omogućе nastavu na albanskom, češkom, njemačkom, mađarskom, poljskom, romskom, rumunjskom, rusinskim, slovačkom, slovenskom i turskom jeziku u osnovnom obrazovanju.

92. Kvote za podučavanje na jezicima nacionalnih manjina utvrđene u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine su tako visoke da nigdje nisu ispunjene. Zakonske kvote za podučavanje manjinskih jezika su malo niže, ali, barem u slučaju državnih i federalnih zakona o zaštiti prava manjina, kvote su još uvijek toliko visoke da nisu ispunjene ni u jednoj opštini. Zakonodavstvo Republike Srpske je malo fleksibilnije u tom smislu, ali postoji vrlo ograničen broj slučajeva gdje se manjinski jezici podučavaju u sistemu redovnog obrazovanja. Postoji potreba da se revidiraju relevantni propisi da bi se aktivnosti iz člana 8 (1) b i c uspješno provele.¹⁴

Talijanski jezik

93. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je zatražio od vlasti da dostave, u sljedećem periodičnom izvještaju, detaljnije informacije o podučavanju talijanskog jezika u osnovnom obrazovanju, uključujući i pregled dostupnih udžbenika za različite razrede i organizaciju obuke nastavnika.

94. Drugi periodični izvještaj ne pruža informacije koje se odnose na ovo pitanje. Prema informacijama dobivenim tokom terenskih posjeta, u osnovnoj školi u mjestu Šibovska/Schibowska, koju pohađa većina učenika osnovnih škola pripadnika talijanske manjine, talijanski se podučava kao izborni predmet od trećeg razreda nadalje. Međutim, talijanski se podučava kao strani jezik, a ne kao na manjinski jezik.

95. Komitet eksperata poziva vlasti da se u obzir uzme tradicionalni karakter talijanskog jezika (vidi član 7.1.f gore). Pored toga, Komitet ponovo traži od vlasti da u narednom

¹⁴ Vidi Treće mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, stavovi 141)-144).

periodičnom izvještaju pruže više specifičnih informacija o podučavanju talijanskog jezika u osnovnom obrazovanju, uključujući i pregled dostupnih udžbenika za različite razrede i organizaciju obuke nastavnika.

Turski jezik

96. Turski jezik se podučava na privatnom Univerzitetu Sarajevo koji finansira fondacija iz Turske. Vlasti ne pružaju finansijsku podršku tom univerzitetu, niti nude podučavanje turskog jezika u redovnom osnovnom obrazovanju, niti doprinose podučavanju ovog jezika na bilo koji drugi način. U prvom evaluacijskom izvještaju Komitet eksperata je potaknuo vlasti da procijene kako bi mogli doprinijeti podučavanju turskog jezika u osnovnom obrazovanju u skladu s aktivnostima obuhvaćenim Poveljom.

97. Prema drugom periodičnom izvještaju, turski jezik se podučava u školama u Unsko-sanskom kantonu, Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde i Kantonu Sarajevo, u Federaciji Bosne i Hercegovine. Podučavanje turskog jezika će biti uvedeno u Tuzlanskom kantonu, kao odgovor na veliki interes učenika. Nastavni plan i program za turski jezik izradio je kulturni centar Yunus Emri, član svjetske mreže koju finansira vlada Turske. Nema podataka kako su vlasti Bosne i Hercegovine doprinijele ovoj obrazovnoj ponudi.

98. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je obaviješten da je turski jezik uveden u škole u dvije opštine Tuzlanskog kantona u 2015. godini. Međutim, turski se u tim školama podučava kao drugi strani jezik, a ne kao manjinski jezik. Komitet eksperata nije dobio informaciju o tome da li su vlasti Bosne i Hercegovine doprinijele ovoj ponudi. Dakle, Komitet traži od vlasti Bosne i Hercegovine da daju relevantne informacije vezane za modele i mjesta gdje se podučava turski jezik i u kojoj je mjeri to podučavanje integrirano u sistem redovnog obrazovanja.

Ukrajinski jezik

99. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata zatražio je od vlasti da dostave, u sljedećem periodičnom izvještaju, specifične informacije o podučavanju ukrajinskog jezika u osnovnom obrazovanju, uključujući i broj upisanih učenika, pregled dostupnih udžbenika za različite razrede i organizaciju obuke nastavnika.

100. Prema drugom periodičnom izvještaju, tri osnovne škole podučavaju ukrajinski kao jezik nacionalne manjine dva sata sedmično. Ove škole su u Republici Srpskoj, gdje 54 učenika uče ukrajinski jezik. Tokom terenskih posjeta Komitet eksperata je saznao da jedna osnovna škola u Banja Luci koja je nudila nastavu ukrajinskog jezika nedavno prestala podučavati ukrajinski zbog nedostatka potražnje.

101. Komitet eksperata pozdravlja činjenicu da se ukrajinski jezik podučava u raznim mjestima u Republici Srpskoj i traži od vlasti da u sljedećem periodičnom izvještaju dostavi podatke o raspoloživim udžbenicima i organizaciji obuke nastavnika.

Drugi jezici

102. Albanski, češki, njemački, mađarski, poljski, romski, rumunjski, rusinski, slovački i slovenski jezici se ne podučavaju u osnovnom obrazovanju. Pored toga, čini se da nema nastavnika koji bi podučavali navedene strane jezike u osnovnom obrazovanju.

103. Komitet eksperata smatra da je ova aktivnost provedena za ukrajinski jezik, djelimično provedena za talijanski i turski jezik, ali nije provedena za albanski, češki, njemački, mađarski, poljski, romski, rumunjski, rusinski, slovački i slovenski jezik.

Srednje obrazovanje

- c**
- i. učine dostupnim srednje obrazovanje na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili*
 - ii. učine dostupnim znatan dio srednjeg obrazovanja na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili*
 - iii. učine dostupnim, u okviru srednjeg obrazovanja, podučavanje relevantnog regionalnog ili manjinskog jezika kao integralnog dijela nastavnog plana i programa; ili*
 - iv. primijene jednu od mjera predviđenih gore pod i. do iii. barem na one učenike koji, odnosno čije porodice, to žele u dovoljnom broju;*

104. Kvote za izvođenje nastave na manjinskim jezicima utvrđene u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine su tako visoke da zahtjevi nigdje nisu ispunjeni. Zakonske kvote za podučavanje manjinskih jezika su malo niže, ali barem u slučaju državnih i federacijskih zakona o zaštiti prava nacionalnih manjina, još uvijek su toliko visoke da nisu ispunjene ni u jednoj opštini. Zakonodavstvo Republike Srpske je malo fleksibilnije u tom smislu, ali postoji samo ograničen broj slučajeva gdje se manjinski jezici podučavaju u redovnom obrazovnom sistemu. Potrebno je revidirati relevantne propise kako bi se provele aktivnosti iz člana 8. (1) b i c.¹⁵

105. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da su ove aktivnosti djelimično provedene za češki, njemački i talijanski jezik, ali da nisu provedene za albanski, mađarski, poljski, romski, rumunjski, rusinski, slovački, slovenski, turski i ukrajinski jezik. Komitet eksperata potiče vlasti da omoguće podučavanje albanskog, mađarskog, poljskog, romskog, rumunjskog, rusinskog, slovačkog, slovenskog, turskog i ukrajinskog jezika u srednjoškolskom obrazovanju.

106. Drugi periodični izvještaj ne pruža nikakve informacije u vezi s ovim pitanjem. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je obaviješten da se nijedan od ovih jezika trenutno ne podučava kao jezik manjine na razini srednjoškolskog obrazovanja.

107. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je zatražio od vlasti da pruže više detaljnih informacija o podučavanju njemačkog i talijanskog jezika u srednjoškolskom obrazovanju, uključujući i broj upisanih učenika, pregled dostupnih udžbenika za različite razrede i organizaciju obuke nastavnika.

108. Njemački i talijanski jezik i dalje se podučavaju kao prvi ili drugi (izborni) strani jezik, a ne kao manjinski jezici. Komitet eksperata poziva se u ovom kontekstu na očitovanje i preporuke navedene gore (vidi pod član 7.1.f).

109. Komitet eksperata ponovno je zatražio od vlasti da dostave u sljedećem periodičnom izvještaju informacije o podučavanju njemačkog i talijanskog jezika u srednjoškolskom obrazovanju, uključujući i broj upisanih učenika, pregled dostupnih udžbenika za različite razrede, i organizaciju obuke nastavnika.

110. Neki slučajevi podučavanja turskog jezika kao izbornog stranog jezika, čini se, postoje. Komitet eksperata nije obaviješten, međutim, o detaljima tih nastavnih ponuda. Komitet traži od vlasti da pruže, u sljedećem periodičnom izvještaju, detaljnije informacije o podučavanju turskog kao stranog jezika u srednjoškolskom obrazovanju.

¹⁵ Vidi Treće mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, stav (141)-(144).

111. Albanski, mađarski, poljski, romski, rumunjski, rusinski, slovački, slovenski, turski i ukrajinski jezici se ne podučavaju u srednjoškolskom obrazovanju. Pored toga, čini se da nema profesora koji bi mogli podučavati navedene strane jezike u srednjem obrazovanju.

112. Komitet eksperata smatra da je ova aktivnost djelimično provedena za njemački i talijanski jezik, ali nije provedena za albanski, češki, mađarski, poljski, romski, rusinski, rumunski, slovački, slovenski, turski i ukrajinski jezik.

113. Komitet eksperata potiče vlasti da učine dostupnim nastavu albanskog, mađarskog, poljskog, romskog, rumunjskog, rusinskog, slovačkog, slovenskog, turskog i ukrajinskog jezika u srednjem obrazovanju. Komitet, nadalje, traži od vlasti da daju tačne informacije u vezi podučavanja njemačkog i talijanskog jezika.

Komitet eksperata potiče vlasti da:

- ***pruže odgovarajuće oblike i mjere podučavanja albanskog, njemačkog, mađarskog, talijanskog, poljskog, romskog, rumunjskog, rusinskog, slovačkog, slovenskog, turskog i ukrajinskog jezika na odgovarajućim razinama koje obuhvata ratifikacija***
- ***informišu učenike/studente i roditelje o ponudi i potaknu ih da istu iskoriste***

Tehničko i stručno obrazovanje

- d***
- i. učine dostupnim tehničko i stručno obrazovanje u relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili***
 - ii. učine dostupnim znatan dio tehničkog i stručnog obrazovanja u relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili***
 - iii. omoguće u okviru tehničkog i stručnog obrazovanja nastavu relevantnog regionalnog ili manjinskog jezika kao integralnog dijela školskog programa; ili***
 - iv. primijene jednu od mjera navedenih gore od i. do iii., barem na one učenike koji, odnosno, čije obitelji to žele u broju koji se smatra dovoljnim,***

114. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je konstatovao da je ova aktivnost provedena za italijanski, ali nije provedena za albanski, češki, njemački, mađarski, poljski, romski, rumunski, slovački, slovenski, turski i ukrajinski jezik. Komisija eksperata potiče vlasti da pruže, u okviru tehničkog i stručnog obrazovanja, podučavanje barem albanskog, češkog, njemačkog, mađarskog, poljskog, romskog, rumunjskog, rusinskog, slovačkog, slovenskog, turskog i ukrajinskog jezika kao integralnog dijela nastavnog plana i programa.

115. Prema prvom periodičnom izvještaju, Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci članom 8. predviđa da će obrazovanje djeteta pripadnika nacionalne manjine biti provedeno na jeziku i pismu te manjine. Drugi periodični izvještaj ne pruža informacije o ovom pitanju. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je saznao da se talijanski podučava u stručnim srednjim školama u kojima se podučava muzika i turizam u Republici Srpskoj. Niti jedan drugi jezik manjina se ne koristi u tehničkom i stručnom obrazovanju.

116. Komitet eksperata smatra da je ova aktivnost provedena za talijanski jezik, ali nije provedena za albanski, češki, mađarski, poljski, romski, rusinski, rumunski, slovački, slovenski, turski i ukrajinski jezik.

Univerzitetsko i visoko obrazovanje

- e** *i učine dostupnim univerzitetsko i drugo visokoškolsko obrazovanje na regionalnom ili manjinskom jeziku; ili*
- ii.** *olakšaju izučavanje tih jezika kao nastavnih predmeta na univerzitetima i visokoškolskim ustanovama; ili*
- iii.** *ukoliko se zbog uloge države u visokoškolskom obrazovanju ne može primijeniti stav i. i stav ii. i/ili, podrže i/ili odobre osnivanje univerziteta i visokoškolskih ustanova na regionalnim ili manjinskim jezicima ili olakšaju podučavanje tih jezika kao nastavnih predmeta na univerzitetima i visokoškolskim ustanovama;*

117. Ova aktivnost, koja se odnosi samo na romski jezik, smatra se provedenom u prvom ciklusu monitoringa. Uprkos tome, Komitet eksperata zatražio je od vlasti da pruže informacije o broju studenata Roma.

118. Drugi periodični izvještaj ne pruža nikakve informacije u vezi s ovim pitanjem. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je obaviješten da se ova aktivnost više ne provodi za romski jezik.

119. U skladu s navedenim, Komitet eksperata preispituje svoj prethodni zaključak i smatra da ova aktivnost nije provedena.

Obrazovanje odraslih i kontinuirano obrazovanje

- f** ...
- iii** *ukoliko vlasti nemaju izravnu nadležnost u području obrazovanja odraslih, da olakšaju i/ili potaknu uvođenje takvih jezika kao predmeta kontinuiranog obrazovanja i obrazovanja odraslih;*

120. Ova aktivnost, koja se odnosi samo na romski jezik, smatra se provedenom. U prvom ciklusu monitoringa, Komitet eksperata ipak je zatražio od vlasti da pruži informacije o približnom broju osoba koje pohađaju tečajeve romskog jezika u okviru obrazovanja odraslih i kontinuiranog obrazovanja.

121. Drugi periodični izvještaj ne pruža tražene informacije. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je obaviješten da se ova aktivnost više ne provodi za romski jezik.

122. U skladu s navedenim, Komitet eksperata revidira prethodni zaključak i smatra da ova aktivnost nije provedena.

- g** *poduzmu mjere koje će osigurati podučavanje historije i kulture koje odražavaju regionalni ili manjinski jezici;*

123. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da poduzmu mjere kako bi se osiguralo strukturirano podučavanje historije i kulture koja se odražava u manjinskim jezicima.

124. Drugi periodični izvještaj ne nudi informacije po ovome pitanju. Tokom terenskih posjeta, predstavnici nekoliko nacionalnih manjina naveli su da se historija i kultura koja se ogleda u njihovim jezicima manjina ne podučavaju. To je potvrđeno i u Trećem mišljenju Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, u kojem je također navedeno da nema podučavanja o kulturi i historiji nacionalnih manjina.¹⁶ Historija ukrajinske nacionalne manjine samo se povremeno podučavala tokom jezika nastave, ovisno o inicijativama nastavnika.

125. Vlasti su, uz podršku OSCE-a, objavili udžbenik¹⁷ koji oslikava kulturu, historiju, običaje, tradiciju i doprinos svake nacionalne manjine u zemlji. Komitet eksperata smatra da ovaj udžbenik predstavlja najbolju praksu u kontekstu primjene date aktivnosti. Iz tog razloga, Komitet tim više žali što se ova knjiga još uvijek ne koristi sistemski.

126. Komitet eksperata smatra da je ova aktivnost provedena. Komitet potiče vlasti da poduzmu mjere kako bi osiguralo strukturirano podučavanje historije i kulture koje se odražavaju u manjinskim jezicima.

Član 9 - Pravosudni organi

127. Relevantni zakoni o službenoj upotrebi manjinskih jezika u suštini postavljaju tako visoke kvote da je praktično nemoguće koristiti manjinske jezika na sudovima. Postoji potreba za revizijom zakonodavstva iz ove oblasti.¹⁸

Primjena u praksi

128. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata potaknuo je vlasti Bosne i Hercegovine da omoguće govornicima manjinskog jezika da koriste svoj jezik u sudskim postupcima, u skladu s odabranim aktivnostima, bilo na način da obezbijede da sudski službenici savladaju manjinski jezik, ili da obezbijede sudske tumače. Nadalje, Komitet eksperata potaknuo je vlasti da obavijeste korisnike manjinskog jezika o njihovom pravu na upotrebu manjinskih jezika u pravosudnim organima.

129. Drugi periodični izvještaj ne nudi informacije po ovome pitanju. Prema informacijama dobivenim tokom terenskih posjeta, čini se da se manjinski jezici uopšte ne koriste u pravosudnim organima.

130. U skladu s gore navedenim, Komitet eksperata je mišljenja da vlasti trebaju omogućiti govornicima manjinskog jezika da koriste svoj jezik u sudskim postupcima, u skladu s odabranim aktivnostima, bilo na način da obezbijede da sudski službenici savladaju manjinski jezik, ili da obezbijede sudske tumače. Komitet eksperata potaknuo je vlasti da obavijeste korisnike manjinskog jezika o njihovom pravu na upotrebu manjinskih jezika u pravosudnim organima. Na primjer, osoblje može potaknuti upotrebu manjinskih jezika kroz dvojezične ili višejezične obavijesti i znakove u/na zgradama sudova, i u informacijama koje se dostavljaju javnosti ili u sudskim izjavama.¹⁹

¹⁶ Vidi Treće mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, stavovi (25)-(28).

¹⁷ Leonard Valenta: "Upoznajmo se! Nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini" (Let's Get to know Each Other – National Minorities in Bosnia and Herzegovina), Sarajevo 2009

¹⁸ Vidi Treće mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, stavovi (110)-(111).

¹⁹ Vidi na primjer Izvještaj Komitet eksperata o Mađarskoj, ECRML (2009) 13, stav (2)

Stav (1)

a u kaznenom postupku:

...

- ii zagarantuju optuženome pravo upotrebe njegovog/njezinog regionalnog ili manjinskog jezika; i/ili
Ako je potrebno, posredstvom tumača i prevoda bez da zainteresirane osobe snose dodatne troškove;**

131. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata konstatovao je da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da izmjene i dopune postojeće zakonodavstvo s ciljem usklađivanja zakonodavstva s aktivnostima Povelje (npr. garantovanjem prava optuženima da koriste regionalni ili manjinski jezik u kaznenom postupku, bez obzira na to da li razumiju jedan od službenih jezika). Komitet eksperata također je zatražio informacije o tome da li troškove prevoda snose vlasti.

132. Drugi periodični izvještaj ne nudi informacije po ovome pitanju. Tokom terenskih posjeta, i predstavnici vlasti i korisnici manjinskog jezika obavijestili su Komitet eksperata da postoji samo sporadična potražnja za upotrebom manjinskih jezika na sudovima.

133. Iako zakonodavstvo Bosne i Hercegovine omogućava pravo pojedinca na korištenje maternjeg jezika ili jezika koji on ili ona razumije (npr. manjinski jezik), tumačenje i prevođenje moguće je obezbijediti samo ako dotična osoba ne razumije jedan od službenih jezika. Komitet eksperata ponavlja da, prema datoj aktivnosti, optuženi ima pravo koristiti njegov/njen manjinski jezik u kaznenom postupku, bez obzira na to da li on ili ona razumije jedan od službenih jezika. S obzirom da velika većina pripadnika nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini razumije jedan od službenih jezika, trenutni propis nije u skladu s odabranom aktivnosti.

134. Nadalje, Komitet eksperata konstatuje da se optuženi terete za troškove prevođenja. To nije u skladu s ovom aktivnosti, prema kojoj troškovi tumačenja i prevoda ne smiju činiti dodatne troškove za osobe u pitanju.

135. Komitet eksperata je dobio informaciju da troškove tumačenja snose vlasti, ako optuženi ne razumiju službeni jezik. Budući da su gotovo svi korisnici manjinskog jezika u Bosni i Hercegovini dvojezični govornici i tečno govore službene jezike, opcija na koju se vlasti pozivaju u ovom slučaju nije relevantna za uspješno provođenje aktivnosti. Očito je da, u slučaju da je optuženi dvojezičan, troškove tumačenja manjinskog jezika ne snose vlasti.

136. Komitet eksperata smatra ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti da izmjene i dopune postojeće zakonodavstvo s ciljem usklađivanja zakonodavstva s aktivnosti Povelje. To podrazumijeva garanciju optuženom da koristiti manjinski jezik u kaznenom postupku bez obzira na to je li on/ona razumije jedan od službenih jezika, ako je potrebno, uz pomoću tumača i prevoda bez dodatnih troškova za zainteresirane osobe.

- iii da omoguće da se zahtjevi i dokazna sredstva, pismeni ili usmeni, ne budu odbačeni samo zbog toga što su sastavljeni na regionalnom ili manjinskom jeziku;
Ako je potrebno, posredstvom tumača i prevodilaca, bez dodatnih troškova za zainteresirane osobe;**

137. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata konstatovao je da ova aktivnost nije provedena. Komitet je potakao vlasti Bosne i Hercegovine da omoguće da u kaznenom postupku, zahtjevi i dokazna sredstva, bilo pismeni ili usmeni, ne budu odbačeni samo zato

što su sastavljeni na manjinskom jeziku, ako je potrebno, pomoću tumača i prevoda, bez dodatnih troškova za zainteresirane osobe.

138. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije po ovom pitanju.

139. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet poziva vlasti da omogućе kaznenim postupkom da zahtjevi i dokazna sredstva, bilo pismeni ili usmeni, ne budu odbačeni samo zato što su sastavljeni na manjinskom jeziku, kao i da ne iziskuju dodatne troškove prevođenja.

b u građanskoj parnici

- ii omogućе da, svaki puta kada se stranka treba osobno pojaviti pred sudom, ona može koristiti svoj regionalni ili manjinski jezik bez da zato snosi dodatne troškove;
Ako je potrebno, posredstvom tumača i prevoda.**

140. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da izmijene postojeće zakone kako bi se omogućilo da, kad god se stranka treba osobno pojaviti u građanskoj parnici, on ili ona mogu koristiti svoj manjinski jezik, bez da zato snose dodatne troškove.

141. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije po ovom pitanju.

142. Nacionalno zakonodavstvo nije u skladu s članom 9. (1) b ii kako s obzirom da ne garantuje upotrebu jezika manjine, bez obzira na to da li osoba koristi službeni jezik. Nadalje, troškove korištenja tumača i prevoditelja ne snosi država.

143. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet poziva vlasti Bosne i Hercegovine da izmijene postojeće zakone kako bi se omogućilo da, kad god se stranka treba osobno pojaviti u parničnom postupku, on ili ona mogu koristiti svoj manjinski jezik bez dodatnih troškova.

- ii. da omogućе da se dokumenti i dokazna sredstva sačine na regionalnom ili manjinskom jeziku.
Ako je neophodno, posredstvom tumača i prevoda**

144. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka i zatražio je od vlasti da daju informacije o tome je li postoje tumači ili prevodioci za sve jezike obuhvaćene Poveljom.

145. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije po ovom pitanju.

146. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet poziva vlasti da omogućе da se u građanskim parnicama dokumenti i dokazna sredstva mogu sačiniti na regionalnom ili manjinskom jeziku, ako je potrebno pomoću tumača i prevoda.

c u postupcima pred sudovima koji rješavaju upravne predmete:

...

- i. dopuste da, svaki puta kada se stranka treba osobno pojaviti pred sudom, ona može koristiti svoj regionalni ili manjinski jezik bez da zato snosi dodatne troškove;
Ako je neophodno, uz pomoć tumača ili prevoda;**

147. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da izmijene postojeće zakone kako bi

se omogućilo da, svaki puta kada se stranka treba osobno pojaviti pred sudom u vezi sa upravnim postupcima, ona može koristiti svoj regionalni ili manjinski jezik bez da zato snosi dodatne troškove.

148. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije po ovom pitanju.

149. Relevantne odredbe zakona Bosne i Hercegovine (vidi član 9. (1) b.ii) takođe nisu u skladu s članom 9 (1) c.ii, u smislu da ne garantuju upotrebu manjinskog jezika bez obzira na to da li ili ne osoba u pitanju koristi službeni jezik. Nadalje, troškove korištenja tumača i prevoditelja ne snosi država.

150. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet poziva vlasti Bosne i Hercegovine da izmijene postojeće zakone kako bi se omogućilo da, svaki puta kada se stranka treba osobno pojaviti pred sudom u vezi sa upravnim postupcima, ona može koristiti svoj regionalni ili manjinski jezik bez da zato snosi dodatne troškove.

**iii omoguće da se dokumenti i dokazna sredstva mogu predočiti na regionalnom ili manjinskom jeziku;
Ako je neophodno, pomoću tumača i prijevodima;**

151. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka i zatražio je od vlasti da daju informacije o tome je li postoje tumači ili prevodioci za sve jezike obuhvaćene Poveljom.

152. Drugi periodični izvještaj ne sadrži relevantne informacije po ovom pitanju.

153. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet poziva vlasti Bosne i Hercegovine da omoguće da se u upravnim postupcima dokumenti i dokazna sredstva predoče na regionalnom ili manjinskom jeziku, ako je potrebno, uz pomoć tumača i prevoda.

Stav (2)

Ugovorne strane se obavezuju:

a da ne osporavaju valjanost pravnih isprava na području države samo iz razloga što su sastavljene u regionalnom ili manjinskom jeziku

154. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka i zatražio je od vlasti da daju konkretne informacije po ovom pitanju.

155. Informacije u periodičnom izvještaju o ovoj aktivnosti nisu dovoljno jasne. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata nije dobio nikakve dodatne informacije po ovom pitanju.

156. Komitet eksperata opet nije u poziciji da ponudi zaključak u vezi sa primjenom ove aktivnosti. Komitet traži od vlasti da podnesu konkretnije informacije u sljedećem periodičnom izvještaju.

Član 10 - Upravna tijela i javne službe

157. Relevantni zakoni o službenoj upotrebi manjinskih jezika u biti postavljaju prag tako visoko da je upotreba manjinskih jezika pred upravnim organima praktično nemoguća. Postoji potreba da se revidira zakonodavstvo u ovoj oblasti.²⁰

²⁰ Vidi Treće mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, stavovi (110)-(111).

Primjena u praksi

158. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata potaknuo je vlasti Bosne i Hercegovine da poduzmu konkretne mjere za promicanje upotrebe manjinskih jezika od strane lokalnih i regionalnih vlasti i da stvore povoljne uslove za korisnike manjinskih jezika da koriste svoj jezik u ovom resoru (zapošljavanje i obuka, prevod službenih dokumenata i njihovo objavljivanje na web stranicama, informacije na jezicima nacionalnih manjina o Povelji, znakovi na/u institucijama uprave na manjinskim jezicima), posebno u području sjeverno od Banja Luke.

159. Drugi periodični izvještaj ne sadrži relevantne informacije. Tokom terenskih posjeta, predstavnici nekoliko nacionalnih manjina obavijestili su Komitet eksperata da se njihovi jezici ne koriste u praksi upravnih tijela, ili u kontaktima s njima. Upotreba manjinskog jezika u praksi od strane tijela uprave, interno i u kontaktima s javnošću, zahtijeva i organizacijske mjere, kao što su osiguranje da zaposlenici javnih službi posjeduju dovoljno znanja o određenom manjinskom jeziku (u skladu sa članom 10.(4) c) i mjere kojima se potiču korisnici jezika nacionalnih manjina da iskoriste mogućnost upotrebe svog jezika u kontaktu s vlastima. Mjere promovisanja su posebno potrebne u slučajevima u kojima korisnici manjinskog jezika nisu navikli na korištenje svog jezika u kontaktu s vlastima. Takve mjere mogu pomoći korisnicima manjinskih jezika da uklone pretpostavku da će možda biti percipirani kao "pokretači problema" kada koristite svoj jezik.

160. Komitet eksperata poziva vlasti da poduzmu konkretne mjere za promovisanje upotrebe manjinskih jezika od strane lokalnih i regionalnih vlasti, i stvore povoljne uslove da stanovništvo koristi manjinske jezike u ophođenju s tim organima.

Stav (1)

161. U kontekstu administrativne strukture Bosne i Hercegovine, te u skladu s praksom Komiteta eksperata u slučaju država sa ugovornim stranama na federalnim nivoima, upravna tijela u Bosni i Hercegovini koja su relevantna za primjenu člana 10.(1), jesu lokalni ogranci državne uprave kao i vlasti Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta.²¹

U okviru upravnih područja države na kojima broj stalno nastanjenih osoba koje koriste regionalne ili manjinske jezike opravdava mjere koje se navode u tekstu ispod, te s obzirom na poziciju svakog jezika, ugovorne strane se obavezuju, u mjeri u kojoj je to moguće, da:

- a*** ...
omoguće da korisnici regionalnih ili manjinskih jezika mogu podnositi usmene ili pismene zahtjeve na tim jezicima

162. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet je ohrabrio vlasti Bosne i Hercegovine da osiguraju da korisnici svih manjinskih jezika mogu valjano podnositi usmene ili pismene zahtjeve organima državne vlasti na tim jezicima. Pored toga, Komitet eksperata potaknuo je vlasti da usklade zakonodavstvo s odabranim aktivnostima Povelje, te da posebno obavijeste nadležna državna tijela na nacionalnoj i entitetskoj razini o ovoj aktivnosti.

163. Drugi periodični izvještaj ne sadrži nikakve informacije po ovom pitanju.

²¹ Vidi na primjer Drugi izvještaj Komiteta eksperata o Švicarskoj, ECRML (2004) 6, stavovi (90)-(93)

164. Zakoni o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske dotiču se korištenja manjinskih jezika u kontaktu između korisnika manjinskog jezika korisnika i lokalne vlasti. Državne vlasti nisu obuhvaćene trima zakonima. Zakon o organizaciji organa uprave Federacije Bosne i Hercegovine (član 6.), navodi da se manjinski jezici mogu koristiti tokom upravnog postupka na svim razinama vlasti u Federaciji ako osoba u pitanju ne može govoriti neki od službenih jezika. Međutim, Komitet eksperata konstatuje da se ova aktivnost primjenjuje bez obzira na to da li ili ne dotična osoba govori službeni jezik (vidi u tom kontekstu evaluaciju u vezi člana 9.). Komitet eksperata nema informacija o tome da li postoje drugi zakoni na državnoj ili entitetskoj razini koji se odnose na ovu aktivnost Povelje.

165. Kao što je navedeno gore, čini se da ne postoji praksa podnošenja usmenih ili pismenih zahtjeva na manjinskim jezicima prema državnim organima.

166. S obzirom na kontradiktornosti između domaćeg zakonodavstva i opsega ove aktivnosti, kao i nedostatka praktične primjene iste, Komitet eksperata poziva vlasti da usklade domaće zakonodavstvo s odabranim aktivnostima Povelje. Pored toga, nadležna državna tijela na nacionalnoj i entitetskoj razini, kao i korisnici manjinskih jezika, trebaju biti posebno obaviješteni o ovoj aktivnosti.

167. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti da se osigura da korisnici svih manjinskih jezika mogu valjano podnositi usmene ili pismene zahtjeve na tim jezicima državnim tijelima.

c da dopuste upravnim tijelima da sačinjavaju akte na regionalnom ili manjinskom jeziku

168. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da dopuste državnim organima da sačinjavaju dokumente na svim jezicima manjina te da osiguraju da se ova aktivnost provodi u praksi.

169. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije po ovome pitanju. S obzirom na informacije dobivene tokom terenskih posjeta, državni organi, u praksi, ne sačinjavaju nacрте dokumenata na manjinskim jezicima. Komitet eksperata nema informacije o tome da li postoje zakonske odredbe na nacionalnim ili entitetskim razinama, koje se odnose na ovu aktivnost.

170. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet poziva vlasti da dopuste državnima organima da sačinjavaju nacрте dokumenata na svim manjinskim jezicima, kao i da osiguraju da se aktivnost provodi u praksi.

171. Stav (2)

172. U evaluaciji primjene člana 10. (2), Komitet eksperata je konstatovao da kantoni predstavljaju regionalne vlasti iz ovog stava, dok opštine predstavljaju lokalne vlasti.

173. Komitet eksperata je konstatovao da se član 10. (2) također odnosi i na one lokalne vlasti gdje pripadnici nacionalnih manjina čine dovoljan broj u smislu relevantnih aktivnosti²², čak i ako taj broj ne doseže prag naveden u zakonima o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina (vidi pod 1.4.2 gore).

U odnosu na lokalna i regionalna tijela vlasti na čijem je području broj stalnih stanovnika koji koriste regionalni ili manjinski jezik takav da opravdava mjere koje se navode u nastavku, ugovorne strane su saglasne da odobre i/ili potaknu:

a upotrebu regionalnog ili manjinskog jezika u okviru nadležnosti regionalne ili lokalne vlasti

174. Upotreba manjinskih jezika u okviru regionalne ili lokalne vlasti pokriva komunikaciju između zaposlenika u javnim službama u određenom organu, kao i vanjske komunikacije te vlasti.²³

175. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da ovaj aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da poduzmu aktivne korake u promociji korištenja albanskog, češkog, njemačkog, mađarskog, talijanskog, poljskog, romskog, rumunjskog, rusinskog, slovačkog, slovenskog, turskog i ukrajinskog jezika u okviru domena regionalnih ili lokalnih vlasti.

176. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije koje se odnose na ovo pitanje.

177. Zakoni o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine (član 12.), Vlade Federacije Bosne i Hercegovine (član 9.) i Republike Srpske (član 12.) propisuju da će lokalne vlasti "osigurati upotrebu jezika manjine između tih pripadnika i organa vlasti "[gdje su manjinski jezici u službenoj upotrebi]. Zakon o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo (član 9.) predviđa obavezu svih kantonalnih vlasti, javnih ustanova i javnih preduzeća da poduzmu sve potrebne mjere i radnje za najam prevodioca, prema potrebi, kako bi se osiguralo ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih manjina na upotrebu vlastitog jezika. Navedene zakonske odredbe odnose se samo vanjske komunikacije lokalnih vlasti i regionalne vlasti Kantona Sarajevo, ali ne i na internu komunikaciju lokalnih i regionalnih vlasti, niti na vanjsku komunikaciju drugih kantona. Komitet eksperata nema informacija o tome da li postoje druge zakonske odredbe u kantonalnom zakonu ili lokalnim zakonima koji se odnose na ovu aktivnost.

178. U ovom trenutku nema kantonalnih i lokalnih vlasti u Bosni i Hercegovini, koje redovno koriste manjinske jezike u okviru svog rada. Čini se da postoji vrlo ograničena praksa primjene u odnosu na talijanski jezik, koji se, prema predstavnicima talijanske nacionalne manjine, povremeno koristi u dvojezičnim dokumentima (srpski/talijanski), kao, na primjer u rodnim listovima.

179. Komitet eksperata smatra da se nadležni organi trebaju obratiti relevantnim kantonalnim i lokalnim vlastima na čijem području manjinski jezici imaju tradicionalnu prisutnost i potaknuti ih na korištenje manjinskih jezika u okviru svog rada. Ove mjere bi trebale biti koordinirane na nacionalnoj razini i, ako je to neophodno, biti olakšane kroz finansijsku podršku. Opštine Gradiška, Laktaši i Prnjavor²⁴ su, među ostalima, posebno relevantne za primjenu ove aktivnosti kao područja tradicionalno naseljena korisnicima češkog, njemačkog, mađarskog, talijanskog, poljskog, romskog, rumunjskog, rusinskog, slovačkog i ukrajinskog jezika. Na svojoj službenoj internetskoj stranici općina Gradiška koristi nekoliko manjinskih jezika, a to su njemački, talijanski, poljski, romski i ukrajinski.

180. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet poziva vlasti da poduzmu aktivne mjere da potaknu upotrebu albanskog, češkog, njemačkog, mađarskog, talijanskog, poljskog, romskog, rumunjskog, rusinskog, slovačkog, slovenskog, turskog i

²³ Vidi 1. Izvještaj Komiteta eksperata o Slovačkoj, ECRML (2007)1, stavovi (592)-(593)

²⁴ Vidi Mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina, Mišljenje o Bosni i Hercegovini, ACFC/INF/OP/I(2005)003 stav (58).

ukrajinskog jezika u okviru rada regionalnih ili lokalnih vlasti na područjima tradicionalno naseljenim pripadnicima manjina.

b mogućnost da korisnici regionalnih ili manjinskih jezika podnose usmene ili pismene zahtjeve na tim jezicima;

181. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitete eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da omogući da korisnici regionalnih ili manjinskih jezika podnose usmene ili pismene zahtjeve na tim jezicima.

182. Drugi periodični izvještaj ne pruža nikakve informacije u vezi sa ovim pitanjem. Kao što je navedeno u vezi sa prethodnom aktivnosti, zakoni o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine (član 12.), Vlade Federacije Bosne i Hercegovine (član 9.) i Republike Srpske (član 12.) propisuju da će lokalne vlasti "osigurati upotrebu jezika manjine između tih pripadnika i organa vlasti". Kada su u pitanju regionalne vlasti, periodični izvještaj navodi da Zakon o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo predviđa obavezu svih kantonalnih vlasti, javnih ustanova i javnih poduzeća da poduzmu sve potrebne mjere i aktivnosti za najam prevodioca, po potrebi, kako bi se osiguralo ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih manjina na upotrebu vlastitog jezika. Pravo na prevodioca je zagarantovano Zakonom o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (član 18.). Komitet eksperata nema informacije o tome da li postoje druge zakonske odredbe u kantonalnim ili lokalnim zakonima koji se odnose na ovu aktivnost.

183. U kontekstu informacija dobivenih tokom terenskih posjeta, čini se da se ova aktivnost ne provodi u praksi.

184. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti da omoguće korisnicima svih manjinskih jezika da podnose usmene ili pismene zahtjeve na tim jezicima.

g upotreba ili uvođenje, ukoliko se to ukaže neophodnim, zajedno sa nazivom na službenom jeziku, tradicionalnih i ispravnih oblika imena mjesta na regionalnim ili manjinskim jezicima

185. U evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da je ova aktivnost djelimično provedena za talijanski, i samo formalno provedena za albanski, češki, njemački, mađarski, poljski, romski, rumunjski, rusinski, slovački, slovenski, turski i ukrajinski jezik. Komitet ministara i Komitet eksperata preporučuje da Bosna i Hercegovina usvoji i koristi tradicionalne oblike imena mjesta na manjinskim jezicima.²⁵ Nadalje, Komitet je zatražio od vlasti da pojasni da postoje tradicionalna imena mjesta na albanskom, romskom, rumunjskom, rusinskom, slovačkom, slovenskom i turskom jeziku u Bosni i Hercegovini, čime će aktivnost biti primjenjiva i na ove jezike.

186. Bosna i Hercegovina nije poduzela nikakve korake u primjeni ovih preporuka.²⁶ "Državna tijela, dakle, trebaju se obratiti opštinama i lokalnim zajednicama u kojima se nalaze mjesta sa tradicionalnim nazivima na manjinskim jezicima (na primjer, opštine

²⁵ Tradicionalna imena koja je identifikovao Komitet eksperata su: na češkom: Nová Ves (na srpskom: Nova Ves; locirana u opštini Srbac), Mačino Brdo (Mačino Brdo; opština Prnjavor); na mađarskom: Vučsiják (Vučijak, opština Prnjavor); na njemačkom (Ober-, Mittel-, Unter-)Windhorst (Nova Topola, Rovine) Troschelje (Trošelji), Karladorf (Vrbaška), Königsfeld (Dubrave), Hohenberg (Jelići, sve u opštini Gradiška), Rudolfstal (Aleksandrovac, Laktaši), Schutzberg/Domenberg (Glogovac), Schibowska (Šibovska, Prnjavor), Franzjosefsfeld (Novo Selo, Bijeljina), Franzferdinandshöhe (Ularice, Usora): historijski nazivi ulica na njemačkom u Sarajevu; na poljskom: Čelinovac/Celinowacz (Opština Gradiška); na ukrajinskom jeziku: Прнявор (Prnjavor), Брезік (Brezik), Бошковиці (Boškovići), Гаєва (Gajeva: u opštini Prnjavor), Девятина (Devetina), Ябпай (Jablan; opština Laktaši), Церовляни (Cerovljani), Кам'яниця (Kamenica), Лужани (Lužani); svi u opštini Gradiška.

²⁶ Vidi Treće mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, stavovi (114)-(116).

Gradiška, Laktaši i Prnjavor) i olakšaju primjenu ove aktivnosti. Treba imati na umu da je upotreba naziva mjesta na jezicima manjina relativno jednostavna promotivna mjera sa ipak značajnim uticajem na svijest javnosti i prestiž jezika manjina.²⁷ Osim znakova sa službenim nazivima mjesta, vlasti mogu također uzeti u obzir promociju naziva mjesta na manjinskim jezicima prikazujući ih na javnim znakovima koji se koriste u turističke ili informativne svrhe (npr. znakovi s natpisima „dobrodošli“ i „zbogom“ na ulazu i izlazu iz opštine).²⁸

187. U kontekstu informacija dobivenih u prvom i drugom ciklusu monitoringa, čini se da ne postoje tradicionalni nazivi mjesta na albanskom, romskom, rumunjskom, rusinskom, slovačkom, slovenskom i turskom jeziku.

188. Komitet eksperata smatra je ova aktivnost djelomično provedena za talijanski, ali nije provedena za češki, njemački, mađarski, poljski i ukrajinski jezik. Aktivnost nije primjenjiva na albanski, romski, rumunjski, rusinski, slovački, slovenski i turski jezik.

Stav (3)

U pogledu javnih službi koje nude upravne vlasti ili u pogledu osoba koje djeluju u njihovo ime, ugovorne strane se obavezuju da na području na kome se koriste regionalni ili manjinski jezici, te u skladu sa stanjem svakog jezika i u okviru mogućnosti da:

...

c omoguće korisnicima regionalnih ili manjinskih jezika da podnose zahtjeve na tim jezicima

189. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet stručnjaka smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da omoguće korisnicima manjinskih jezika da podnose zahtjeve na svim jezicima manjina pružateljima javnih usluga, te da osiguraju da se ova aktivnost provodi u praksi.

190. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije po ovom pitanju. Tokom terenskih posjeta, predstavnici vlasti i govornici su obavijestili Komitet eksperata da postoji samo povremena potreba za upotrebom manjinskih jezika u odnosima s pružateljima javnih usluga.

191. Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Kantona Sarajevo (član 9.) propisuje obavezu svih javnih ustanova i javnih preduzeća da poduzmu sve potrebne mjere i radnje za najam prevodioca, prema potrebi, kako bi se osiguralo ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih manjina na upotrebu vlastitog jezika. Komitet eksperata nema informacije o tome da li postoje druge zakonske odredbe u kantonalnim zakonima ili lokalnim zakonima koji se odnose na ovu aktivnost.

192. U pogledu dostupnih informacija, ova se aktivnost, čini se, ne provodi u praksi.

193. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet poziva vlasti da dopuste korisnicima manjinskih jezika da podnose zahtjeve na svim jezicima manjina pružateljima javnih usluga, kako bi se osiguralo provođenje ove aktivnosti u praksi.

Stav (4)

Da bi se ostvarile odredbe stava 1., 2. i 3., koje su ugovorne strane prihvatile, ugovorne strane se obavezuju da poduzmu jednu ili više od sljedećih mjera:

²⁷ Vidi na primjer 2. Izvještaj Komiteta eksperata o Hrvatskoj, ECRML (2005)3, stav (152)

²⁸ Vidi na primjer 1. Izvještaj Komiteta eksperata o Poljskoj, ECRML (2011)5, stav (588)

c ***daju saglasnost, koliko je to moguće, na zahtjeve javnih službenika koji znaju regionalne ili manjinske jezike da budu postavljeni na području na kojem se ti jezici koriste***

194. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da stvore mogućnost za organe javne vlasti, da daju saglasnost, u skladu s mogućnostima, na zahtjeve javnih službenika koji znaju manjinske jezike, da budu postavljeni na području na kojem se koriste ovi jezici, a kako bi se osiguralo da se ova aktivnost provodi u praksi.

195. Drugi periodični izvještaj ne sadrži informacije po ovome pitanju. Tokom terenskih posjeta Komitet eksperata nije bio upoznat s postojanjem programa kojim bi se osigurala primjena ove aktivnosti od strane vlasti.

196. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet poziva vlasti da stvore mogućnost za javna tijela, da daju saglasnost, u skladu s mogućnostima, na zahtjeve javnih službenika koji znaju manjinske jezike, da budu postavljeni na području na kojem se koriste ovi jezici, a kako bi se osiguralo da se ova aktivnost provodi u praksi.

Stav (5)

Ugovorne strane obavezuju se da dopuste upotrebu ili usvajanje prezimena na regionalnim ili manjinskim jezicima na zahtjev zainteresiranih osoba

197. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata konstatovao je da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da poduzmu praktične mjere kojima će se olakšati upotreba ili usvajanje prezimena manjinskih jezika, u skladu s pravopisom jezika u pitanju, i time podignu svijest među relevantnim službenicima i javnosti da se prezimena na jezicima manjina moraju koristiti i usvojiti na zahtjev zainteresiranih osoba.

198. Drugi periodični izvještaj ne pruža informacije koje se tiču ovog pitanja. Zakoni o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine (član 11.), Federacije Bosne i Hercegovine (član 8.) i Republike Srpske (član 8.) garantuju pravo osobama nacionalnih manjina da koriste imena na manjinskim jezicima i da ih, na zahtjev, kao takve, koriste u javnosti. Čini se da se prezimena na jezicima nacionalnih manjina mogu usvojiti i koristiti u praksi. Međutim, procedure za promjenu prezimena su relativno komplikovane i zahtijevaju plaćanje takse. Također, mnogi pripadnici nacionalnih manjina oklijevaju od ponovnog usvajanja prezimena na manjinskom jeziku jer bi to ukazalo na njihovu etničku pripadnost.

199. Komitet eksperata je svjestan da praktične poteškoće (npr. softver nije prilagođen za dijakritičke znakove) mogu otežati upotrebu manjinskog jezika u dokumentima. Ipak, Komitet smatra da je ispravna upotreba imena osnovni aspekt zaštite manjinskih jezika koji izravno utiče na korisnike datog jezika. Stoga je potrebno poduzeti praktične mjere koje će omogućiti korištenje prezimena u skladu s tradicijom i pravopisom jezika u pitanju.²⁹ Nadalje, vlasti bi trebale podići svijest među odgovornim službenicima (npr. kroz interne cirkularne dopise) da se prezimena na manjinskim jezicima moraju koristiti i usvojiti na zahtjev zainteresiranih

²⁹ Vidi 1. Izvještaj Komiteta eksperata o Norveškoj, ECRML (2001)6, paragraf 79; 2. Izvještaj Komiteta eksperata o Norveškoj, ECRML (2003)2, stavovi (129)-(130)

osoba. Relevantnu javnost treba informisati o ovoj mogućnosti (na primjer, putem informiranja manjinskih udruga) kako bi se potaknula primjena ove aktivnosti u praksi.

200. Komitet eksperata smatra da je ova aktivnost djelomično provedena. Komitet potiče vlasti da poduzmu praktične mjere kojima će se olakšati upotreba ili usvajanje prezimena na manjinskim jezicima u skladu s pravopisom jezika u pitanju.

Član 11 – Mediji

Stav (1)

Ugovorne strane se obavezuju da za korisnike regionalnih ili manjinskih jezika na područjima na kojima se koriste ti jezici, u skladu sa pozicijom svakog jezika, te ovisno o nadležnosti koju imaju organi javne vlasti, izravno ili neizravno, te poštujući načelo neovisnosti i autonomije medija:

a u mjeri u kojoj radio i televizija imaju karakter javne službe:

...

iii sačiniti adekvatne odredbe s ciljem da emiteri ponude programe na regionalnim ili manjinskim jezicima;

201. U prvom ciklusu monitoringa, Komitet eksperata konstatovao je da ova aktivnost nije provedena. Komitet ministara preporučuje da Bosna i Hercegovina "poduzme odgovarajuće mjere kako bi javni emiteri ponudili programe na manjinskim jezicima". Nadalje, Komitet eksperata potiče vlasti „da sačine odgovarajuće odredbe ... [za] programe za djecu.”

202. Drugi periodični izvještaj ne pruža precizne informacije o programima koji se emitiraju na jezicima manjina.

203. Zakoni o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine (član 16.), Federacije Bosne i Hercegovine (član 12.), i Republike Srpske (član 13.) predviđaju da će javni emiteri ponuditi televizijske i radio programe na manjinskim jezicima najmanje jednom sedmično.

204. Komitet eksperata konstatuje da ova aktivnost zahtijeva da nadležna tijela izrade odgovarajuće propise kako bi emiteri ponudili programe na manjinskim jezicima. Međutim, televizijski i radijski programi koji se navode gore koriste manjinske jezike samo do određene mjere, relativno su kratkog trajanja, i ne emitiraju se u redovnim vremenskim razmacima. U trenutnom formatu, ti programi vjerovatno neće uticati na poziciju manjinskih jezika i više predstavljaju mjeru za podizanje svijesti o postojanju manjinskih jezika. Takvo podizanje svijesti, međutim, relevantno je u odnosu na član 7. (3). Da bi se provela ova aktivnost, važno je koristiti manjinske jezike u programima, osigurati odgovarajuće vrijeme emitiranja i sadržaje, kao i učestalost vremenskih termina. Pored toga, Komitet eksperata naglašava važnost programa za djecu na manjinskim jezicima kako bi se podržalo održavanje jezika.

205. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena.

Komitet eksperata potiče vlasti da usvoje odgovarajuću odredbu kako bi javni emiteri ponudili programe na manjinskim jezicima, uključujući programe za djecu.

b da potaknu i/ili olakšaju osnivanje bar jedne radio stanice na regionalnom ili manjinskom jeziku;

206. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata konstatovao je da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da povećaju prisutnost manjinskih jezika na privatnim radio stanicama.

207. Drugi periodični izvještaj ne pruža informacije po ovom pitanju. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je obaviješten od strane predstavnika vlasti da postoje privatni radio programi na turskom jeziku. Međutim, vlasti ne podržavaju ove programe. Pored toga, trenutna aktivnost se odnosi na osnivanje bar jedne radio stanice na manjinskim jezicima, dok je trenutna ponuda ograničena na jedan program.

208. Zakonodavstvo na snazi od 2009. godine stvorilo je uslove za osnivanje radio stanice, između ostalog, za pripadnike nacionalnih manjina. Ova mogućnost još uvijek nije iskorištena. Pored toga, Regulatorna agencija za komunikacije, koja uređuje izdavanje dozvola za neprofitne radio stanice, izdala je odredbu prema kojoj su lokalne javne stanice dužne odvojiti 10% od ukupnih sedmičnih termina na vijesti i ostale informativne i obrazovne programe koji se odnose na nacionalne manjine. Čini se, međutim, da regulatorna agencija za komunikacije ne prati i ne izvršava datu odredbu.³⁰

209. Niti jedna privatna radio stanica ne koristi albanski, njemački, mađarski, talijanski, poljski, romski, rumunski, rusinski, slovački, slovenski i ukrajinski jezik.

210. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet poziva vlasti da omoguće redovno emitiranje radio programa na manjinskim jezicima.

c da potaknu i/ili olakšaju osnivanje redovnih televizijskih programa na regionalnom ili manjinskom jeziku

211. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da ovaj aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da ojačaju prisutnost manjinskih jezika na privatnim televizijskim stanicama.

212. Drugi periodični izvještaj ne nudi nikakve informacije po ovom pitanju. Nema privatnih televizijskih programa na manjinskim jezicima.

213. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da potaknu redovno emitiranje televizijskih programa na manjinskim jezicima.

d da potaknu i/ili olakšaju proizvodnju i distribuciju audio i audiovizuelnih djela na regionalnim ili manjinskim jezicima;

214. Ova aktivnost se odnosi samo na romski jezik.

215. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet stručnjaka nije bio u poziciji da konstatuje da li je aktivnost provedena i zatražio je od vlasti da pruže relevantne informacije.

216. Drugi periodični izvještaj ne pruža nikakve informacije u vezi sa ovom aktivnosti. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je obaviješten da ne postoje djela audiovizuelne produkcije na romskom jeziku.

217. Komitet eksperata smatra da aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da olakšaju proizvodnju i distribuciju audio i audiovizualnih djela na romskom jeziku.

³⁰ Vidi Treće mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, stavovi (103)-(104)

e da potaknu i/ili olakšaju objavljivanje novinskih članaka na regionalnim ili manjinskim jezicima na redovnoj osnovi;

218. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata smatra da aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da olakšaju redovno objavljivanje novinskih članaka na manjinskim jezicima.

219. Drugi periodični izvještaj ne sadrži nikakve informacije po ovom pitanju. Trenutno ne postoje novine koje objavljuju članke na manjinskim jezicima. Ipak, nekoliko udruga nacionalnih manjina objavljuju biltene koji koriste pojedine manjinske jezike. Publikacije za koje Komitet eksperata zna, izlaze jednom mjesečno (romski), jednom u dva mjeseca (talijanski), kvartalno (češki) i na kraju svake godine (mađarski, slovenski).

220. Komitet eksperata ističe da, u skladu sa njihovim tumačenjem, "novine" u kontekstu ove aktivnosti podrazumijevaju publikaciju koja se objavljuje najmanje jednom sedmično.³¹ Iako se navedene publikacije ne objavljuju dovoljno često kako bi bile kvalifikovane kao „novine“ u smislu Povelje, Komitet eksperata konstatuje one da mogu činiti osnovu tijela novinskih članaka u smislu relevantnih manjinskih jezika. Po mišljenju Komiteta eksperata, vlasti trebaju poduzeti mjere da potaknu postojeće novine da redovno uvrštavaju članke na odgovarajućim manjinskim jezicima koji se koriste u područjima gdje se te novine distribuiraju.

221. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena.

g da pomažu obrazovanje novinara i drugog medijskog osoblja koji koriste regionalne ili manjinske jezike

222. Ova aktivnost se odnosi samo na romski jezik.

223. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet stručnjaka je konstatovao da aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da podrže obrazovanje novinara ili drugog medijskog osoblja koje koristi romski jezik.

224. Drugi periodični izvještaj ne pruža nikakve informacije u vezi sa ovom aktivnosti. Tokom terenskih posjeta, predstavnici govornika jezika obavijestili su Komitet da se trenutno ne nudi obrazovanje za osoblje u medijima na romskom jeziku.

225. Komitet eksperata smatra da aktivnost nije provedena. Komitet potiče vlasti da podrže obrazovanje za novinare i drugo medijsko osoblje koje koristi romski jezik.

Stav (2)

Ugovorne strane se obavezuju zagaranovati slobodu izravnog prijema radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na jeziku koji se koristi u istom ili sličnom obliku kao i regionalni ili manjinski jezik dotične zemlje, te da se ne suprotstavljaju preuzimanju radio i televizijskih emisija iz susjednih zemalja na tom jeziku. Također se obavezuju da će osigurati da se neće nametati ograničenja na slobodu izražavanja i slobodni protok informacija u štampi na jeziku koji se koristi u istoj ili sličnoj formi kao i regionalni ili manjinski jezik dotične zemlje. Ove gore navedene slobode, s obzirom da su vezane uz dužnosti i obaveze, mogu se podvrgavati formalnostima, preduslovima, ograničenjima ili kaznenim mjerama prema zakonskim propisima i potrebama demokratskog društva, te u interesu državne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javnog reda, kao i za prevenciju nereda ili zločina, za zaštitu zdravlja i morala, za zaštitu ugleda ili prava drugih osoba, za zaštitu povjerljivih informacija ili za održavanje autoriteta i nepristranosti sudstva.

³¹ Vidi na primjer 1. Izvještaj Komiteta eksperata o Rumuniji, ECRML (2012)3, stav (174)

226. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata je naveo da je ova aktivnost provedena. Komitet traži od vlasti da pruže konkretne informacije u vezi sa prijemom emisija na romskom jeziku.

227. Drugi periodični izvještaj ne daje nikakve informacije u vezi s ovom aktivnosti. Čini se da se zemaljskim prenosom mogu preuzeti emisije iz Srbije, koje su djelimično na romskom jeziku.

228. Komitet eksperata smatra da je ova aktivnost provedena.

Stav (3)

Ugovorne strane se obavezuju osigurati da interesi korisnika regionalnih ili manjinskih jezika budu predstavljeni ili uzeti u obzir u okviru relevantnih organa, u skladu sa zakonom, s ciljem da se zagarantuje sloboda i pluralizam medija

229. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka po ovom pitanju i zatražio je od vlasti da daju konkretne informacije o primjeni ove aktivnosti.

230. Drugi periodični izvještaj ne sadrži tražene informacije. Tokom terenskih posjeta, i državne i entitetske vlasti naglasile su ulogu vijeća nacionalnih manjina. Međutim, prema informacijama dobijenim od govornika, ta se tijela rijetko konsultuju o pojedinim pitanjima u praksi. Pored toga, Vijeće za nacionalne manjine na razini Federacije Bosne i Hercegovine (entitetska razina) ne djeluje već nekoliko godina.

231. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Dakle, Komitet potiče vlasti Bosne i Hercegovine da osiguraju da interesi korisnika manjinskih jezika budu predstavljeni ili uzeti u obzir u okviru relevantnih organa, u skladu sa zakonom, s ciljem da se zagarantuje sloboda i pluralizam medija.

Član 12 – Kulturne aktivnosti i ustanove

232. Komitet eksperata konstatuje da se član 12. također odnosi i na teritoriju onih lokalnih vlasti gdje korisnici manjinskog jezika čine dovoljan broj za svrhe relevantne aktivnosti, čak i ako taj broj ne doseže prag sadržan u zakonima o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina (vidi gore pod 1.4.2).³²

Stav (1)

U pogledu kulturnih aktivnosti i ustanova - naročito biblioteka, videoteka, kulturnih centara, muzeja, arhiva, akademija, pozorišta i kina, kao i u pogledu književnih djela i filmske produkcije, dijalektnih oblika kulturnog izražavanja, festivala i kulturne industrije, uključivši, između ostalog, upotrebu novih tehnologija – ugovorne strane su se obavezale, na području na kojem se takvi jezici koriste, te u mjeri u kojoj su organi javne vlasti nadležni, imaju vlast, odnosno ulogu na tom polju, da:

- a potiču one oblike izražavanja i inicijative koji su specifični za regionalne ili manjinske jezike te da učine dostupnim, na različite načine, djela proizvedena na tim jezicima;***

233. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata konstatovao je da je ova aktivnost djelimično provedena za romski jezik, ali nije bio u poziciji da donese zaključak o provođenju ove aktivnosti za ostale manjinske jezike. Komitet ministara preporučio je Bosni i

³² Vidi na primjer 1. Izvještaj Komiteta eksperata o Slovačkoj, ECRML (2007)1, stavovi (592)-(593)

Hercegovini da "uspostavi program za finansiranje kulturnih aktivnosti i sadržaja koji se odnose na manjinske jezik." Nadalje, Komitet eksperta je potaknuo vlasti da podrže oblike izražavanja i inicijative specifične za manjinske jezike te da potiču različite načine pristupa djelima proizvedenim na tim jezicima.

234. Različiti zakoni koji su na snazi zahtijevaju da država, entiteti, kantoni i opštine izdvoje sredstva u svojim budžetima za podršku aktivnosti manjinskih udruga. U praksi, međutim, nekoliko manjinskih udruga prima podršku od strane države, a iznos podrške i dalje je vrlo nizak. Većina finansijske podrške, čini se, dodjeljuje se na *ad hoc* aktivnosti u okviru budžetskih izdvajanja za koje se manjinske organizacije natječu na osnovu pojedinačnih projektnih poziva.³³

235. Javni emiter "Radio-televizija Republike Srpske" je organizovala međunarodne događaje promicanja pjesama nacionalnih manjina (Dukat fest, međunarodni folklorni festivali i takmičenja horova). Međutim, jezici koji imaju koristi od tih mjera nisu navedeni. Vlasti su također podržale izdavanje bajki i pjesama na romskom jeziku. Nadalje, u Sarajevu postoji Turski kulturni centar koji finansira Turska. Komitet eksperata nije informisan o podršci koju pružaju vlasti Bosne i Hercegovine ovoj instituciji.

236. Generalno, ne postoji namjenski program koji pruža redovnu i stabilnu finansijsku podršku kulturnim aktivnostima i sadržajima koji koriste manjinske jezike. Umjesto toga, manjinske udruge podnose prijedloge za podršku pojedinačnih projekata. Komitet eksperata nije obaviješten o postojanju strukturiranog pristupa vlasti ili nekog drugog uspostavljenog sistema za podršku kulturnih izričaja i inicijativa u vezi sa djelima proizvedenim na manjinskim jezicima i traži od vlasti da pruže informacije u tom pogledu u sljedećem periodičnom izvještaju.

237. Komitet eksperata smatra da je ova aktivnost djelimično provedena za romski jezik, ali nije provedena za druge manjinske jezike. Komitet poziva vlasti da razviju i implementiraju strukturirani pristup i plan za podršku kulturnim izričajima i inicijativama u vezi s djelima na manjinskim jezicima.

Komitet eksperata potiče vlasti da uspostave šeme za finansiranje kulturnih aktivnosti i sadržaja na manjinskim jezicima.

- e promovišu mjere sa ciljem da tijela koja su odgovorna za organizovanje ili podršku kulturnih aktivnosti raspolažu osobljem koje u potpunosti poznaje odgovarajuće regionalne ili manjinske jezike, kao i jezik(e) ostalog dijela stanovništva;***

238. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka po ovom pitanju i zatražio je od vlasti da daju konkretne informacije o primjeni ove aktivnosti na sve manjinske jezike.

239. Drugi periodični izvještaj nije pružio konkretne informacije u vezi s ovom aktivnosti.

³³ Vidi Treće mišljenje Savjetodavnog odbora o Okvirnoj konvenciji o zaštiti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini iz 2013. godine, stav (81)

240. Komitet eksperata nije u poziciji da donese zaključak po ovom pitanju. Komitet traži od vlasti da pruže određene informacije o primjeni ove aktivnosti u odnosu na druge manjinske jezike.

f ohrabruju izravno sudjelovanje predstavnika korisnika odgovarajućeg regionalnog ili manjinskog jezika u organizaciji kulturnih ustanova ili u planiranju kulturnih aktivnosti

241. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka po pitanju primjene ove aktivnosti. Komitet je zatražio od vlasti da daju konkretne informacije o primjeni ove aktivnosti na sve manjinske jezike.

242. Drugi periodični izvještaj nije pružio konkretne informacije u vezi s ovom aktivnosti.

243. Komitet eksperata nije u poziciji da donese zaključak po ovom pitanju. Komitet traži od vlasti da pruže određene informacije o primjeni ove aktivnosti u odnosu na druge manjinske jezike.

g ohrabruju i/ili olakšavaju osnivanje tijela odgovornih za sakupljanje, arhiviranje, predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih na regionalnim ili manjinskim jezicima;

244. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka po pitanju primjene ove aktivnosti. Komitet je zatražio od vlasti da daju konkretne informacije o primjeni ove aktivnosti na sve manjinske jezike.

245. Drugi periodični izvještaj nije pružio konkretne informacije u vezi s ovom aktivnosti. Komitet eksperata nije primio nikakvu informaciju o tijelima nadležnim za prikupljanje, arhiviranje, predstavljanje ili objavljivanje djela, osim knjiga na albanskom, češkom i poljskom jeziku. S obzirom na ostale manjinske jezike, Komitet eksperata nije dobio nikakvu informaciju.

246. Komitet eksperata nije u poziciji da donese zaključak po ovom pitanju i traži od vlasti da pruže određene informacije o primjeni ove aktivnosti u odnosu na sve druge manjinske jezike u sljedećem periodičnom izvještaju.

Stav (2)

U odnosu na područja koja su izvan onih u kojima se tradicionalno koriste regionalni ili manjinski jezici ugovorne strane se obavezuju da, ukoliko to broj korisnika jezika opravdava dopuste, ohrabruju i/ili omogućuje odgovarajuće kulturne aktivnosti i pogodnosti u skladu sa prethodnim stavom

247. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka po pitanju primjene ove aktivnosti. Komitet je zatražio od vlasti da daju konkretne informacije o primjeni ove aktivnosti na sve manjinske jezike.

248. Drugi periodični izvještaj nije pružio konkretne informacije u vezi s ovom aktivnosti.

249. Komitet eksperata nije u poziciji da donese zaključak po ovom pitanju i traži od vlasti da pruže određene informacije o primjeni ove aktivnosti u odnosu na druge manjinske jezike.

Član 13 – Ekonomski i društveni život

Stav (1)

Ugovorne strane obavezuju se da se u pogledu ekonomskih i društvenih aktivnosti na cijelom području zemlje

c *suprotstave postupcima zasnovanim s ciljem da se obeshrabri upotreba regionalnih ili manjinskih jezika u vezi sa ekonomskom ili društvenom djelatnosti;*

250. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka po pitanju primjene ove aktivnosti. Komitet je zatražio od vlasti da daju konkretne informacije o primjeni ove aktivnosti na sve manjinske jezike.

251. Drugi periodični izvještaj nije pružio konkretne informacije u vezi s ovom aktivnosti.

252. Komitet eksperata nije u poziciji da donese zaključak po ovom pitanju i traži od vlasti da pruže određene informacije o primjeni ove aktivnosti u odnosu na druge manjinske jezike.

d *olakšaju i/ili ohrabre upotrebu regionalnih ili manjinskih jezika i drugim sredstvima osim onih koji su navedeni u gornjim stavovima*

253. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka po pitanju primjene ove aktivnosti. Komitet je zatražio od vlasti da daju konkretne informacije o primjeni ove aktivnosti na sve manjinske jezike.

254. Vlasti su obavijestile Komitet eksperata da se njemački jezik koristi u ekonomskom životu bez navođenja u kojem polju. Međutim, vlasti ne doprinose promicanju upotrebe njemačkog jezika u ekonomskom životu. Informacije vezane za druge jezike nisu dostupne.

255. Komitet eksperata nije u poziciji da donese zaključak po ovom pitanju i traži od vlasti da pruže određene informacije o primjeni ove aktivnosti u odnosu na sve druge manjinske jezike u narednom periodičnom izvještaju.

Član 14 - Prekogranična razmjena

Ugovorne strane se obavezuju:

a *da primjenjuju postojeće bilateralne i multilateralne sporazume koji ih povezuju sa državama u kojima se koristi isti jezik u istom ili sličnom obliku, ili ukoliko se ukaže potreba da se zakluče takvi sporazumi s ciljem da se podupiru kontakti između korisnika istog jezika u odgovarajućim državama na područjima kulture, obrazovanja, informiranja, stručnog obrazovanja i doživotnog obrazovanja;*

256. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka po pitanju primjene ove aktivnosti. Komitet je zatražio od vlasti da daju konkretne informacije o primjeni ove aktivnosti na sve manjinske jezike.

257. Drugi periodični izvještaj ne pruža informacije koje se odnose na ovu aktivnost. Prema informacijama koje je Komitet eksperata dobio tokom terenskih posjeta, vlasti ne promovišu manjinske jezike u okviru prekograničnih kontakata. Manjinske udruge sporadično se povezuju sa organizacijama u srodnim državama i koriste njihovu finansijsku ili kulturnu podršku, ali bez ikakve podrške lokalnih, entitetskih ili državnih vlasti Bosne i Hercegovine. Komitet eksperata nije dobio nikakve informacije o ugovorima s drugim državama koji se mogu koristiti u prekograničnim kontaktima.

258. Komitet eksperata nije u poziciji da donese zaključak po ovom pitanju i traži od vlasti da pruže određene informacije o primjeni ove aktivnosti u odnosu na sve druge manjinske jezike u narednom periodičnom izvještaju.

b da olakšavaju i promovišu prekograničnu suradnju u korist regionalnih ili manjinskih jezika, naročito između regionalnih i lokalnih vlasti na čijem se području koristi dati jezik u istom ili sličnom obliku.

259. U prvom evaluacijskom izvještaju, Komitet eksperata nije bio u poziciji da dođe do zaključka po pitanju primjene ove aktivnosti. Komitet je zatražio od vlasti da daju konkretne informacije o primjeni ove aktivnosti na sve manjinske jezike.

260. Drugi periodični izvještaj ne pruža informacije koje se odnose na ovu aktivnost. Tokom terenskih posjeta, Komitet eksperata je obaviješten od strane predstavnika govornika o nedostatku takve saradnje.

261. Komitet eksperata smatra da ova aktivnost nije provedena. Stoga, Komitet traži od vlasti Bosne i Hercegovine da olakšaju i promovišu prekograničnu suradnju u korist regionalnih ili manjinskih jezika, naročito između regionalnih i lokalnih vlasti na čijem se području koristi dati jezik u istom ili sličnom obliku.

Poglavlje 4 Činjenice koje je utvrdio Komitet eksperata u drugom ciklusu praćenja

A. Bosna i Hercegovina je, ratifikacijom, odlučila zaštititi i promovirati veliki broj manjinskih jezika, što predstavlja ambiciozan politički cilj. Jezici obuhvaćeni ratifikacijom uživaju visoku razinu priznanja u zakonima o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina na nacionalnoj i entitetskoj razini. U sklopu uspostave zakonske osnove za zaštitu i promicanje tih jezika, Bosna i Hercegovina je započela stvaranje vijeća nacionalnih manjina koji imaju status savjetodavnih tijela u parlamentima na nacionalnoj razini, u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, kao i u nekim kantonima.

B. Relevantno zakonodavstvo na državnoj, entitetskoj i kantonalnoj razini sadrži vrlo visoke kvote za službenu upotrebu manjinskih jezika. Pored toga, zakoni o obrazovanju postavljaju vrlo zahtjevne kvote za nastavu na jezicima nacionalnih manjina, ali i za pružanje mogućnosti podučavanja manjinskih jezika. Zakonske kvote se praktično ne mogu dosegnuti. Zbog toga je pravni angažman uglavnom nefunkcionalan. Kao rezultat toga, praktične mjere za zaštitu i promicanje manjinskih jezika su ograničene i često *ad hoc* prirode. To rezultira u neispunjavanju većine aktivnosti.

C. Infrastruktura neophodna za primjenu odabranih aktivnosti u ovom trenutku ne postoji. Jasno je da je neophodno da vlasti sastave srednjoročnu strategiju o primjeni Povelje u odnosu na manjinske jezike. S obzirom na trenutne nedostatke primjene velikog broja izabranih aktivnosti, trebalo bi osmisliti fleksibilne i inovativne mjere.

D. S izuzetkom podučavanja njemačkog, talijanskog, turskog i ukrajinskog jezika na nekim razinama obrazovanja, manjinski jezici Bosne i Hercegovine su u velikoj mjeri nezastupljeni u redovnom sistemu obrazovanja. Ne postoje educirani nastavnici/profesori koji bi podučavali manjinske jezike na svim razinama relevantnim za primjenu Povelje, niti ima nastavnih materijala. Vlasti se u ovom trenutku u velikoj mjeri ograničavaju na podržavanje tečajeva jezika koje su inicirali i organizovale manjinske udruge.

E. Što se tiče upotrebe manjinskih jezika na pravosudnim tijelima i upravnim tijelima, zakonodavstvo nije u skladu s Poveljom. Pored toga, u praksi gotovo da nema upotrebe manjinskih jezika na pravosudnim i upravnim organima.

F. Tradicionalni nazivi imena postoje na nekim manjinskim jezicima obuhvaćenim Poveljom. Međutim, još uvijek ne postoji službena upotreba takvih naziva mjesta. Javna upotreba naziva mjesta na manjinskim jezicima je relativno jednostavna promotivna mjera sa značajnim utjecajem na prestiž manjinskih jezika. Dakle, to zaslužuje posebnu pažnju vlasti.

G. Televizijski i radio programi koji koriste manjinske jezike postoje samo u vrlo ograničenom obimu. Postoji jasna potreba da se poveća korištenje manjinskih jezika u emitiranju, čime bi se osigurala redovnost programa na tim jezicima. Pored toga, čini se ne postoji praksa objavljivanja novinskih članaka na jezicima manjina. Neophodne su aktivne mjere od strane vlasti u Bosni i Hercegovini s ciljem osiguranja upotrebe manjinskih jezika u novinama.

H. Namjenski program koji bi nudio redovnu i stabilnu finansijsku podršku kulturnim aktivnostima i sadržajima relevantnim za manjinske jezike ne postoji. Komitet eksperata nije obaviješten o postojanju strukturiranog pristupa vlasti ili nekog sistema za podršku kulturnih aktivnosti i inicijativa u vezi djela proizvedenih na manjinskim jezicima.

I. U kontekstu prekogranične saradnje, zaštita i promocija manjinskih jezika može se unaprijediti kroz saradnju sa srodnim državama u kojima se koriste manjinski jezici kao u Bosni i Hercegovini, ili sa drugim državama u kojima se koristi dati manjinski jezik. Slučajevi gdje je potrebna uspostava potpuno nove infrastrukture u medijima, obrazovanju i kulturi, predstavljaju veliki izazov za Bosnu i Hercegovinu, zbog vrlo malog broja korisnika datih jezika, tako da bi se mogla predvidjeti mogućnost da se korisnici pojedinih manjinskih jezika u Bosni i Hercegovini, uz potrebnu adaptaciju, koriste već postojećom infrastrukturom za isti jezik u susjednoj zemlji, ili zajednički razvijenom infrastrukturom za određene jezike u specifičnim područjima.

U skladu s članom 16. stav (3) Povelje, vlasti Bosne i Hercegovine su pozvane da komentiraju, ako to žele, sadržaj ovog izvještaja. Dobijeni komentari se nalaze u Prilogu II.

Na osnovu ovog izvještaja i činjenica u njemu utvrđenih, Komitet eksperata je dao prijedlog preporuke Komitetu ministara koje treba uputiti Bosni i Hercegovini. U isto vrijeme je naglasio potrebu da vlasti Bosne i Hercegovine uzmu u obzir, pored ovih opštih preporuka, detaljnija opažanja koja se nalaze u samom tekstu ovog izvještaja.

Komitet ministara je 5. oktobra 2016. godine na 1267. sjednici usvojio svoju preporuku upućenu Bosni i Hercegovini koja se nalazi u dijelu II ovog izvještaja.

Prilog I: Instrument ratifikacije

Bosna i Hercegovina

Deklaracija sadržana u instrumentu o ratifikaciji podnesena 21. septembra 2010. godine – or. engl.

U skladu sa članom 1. stav b, Povelje, Bosna i Hercegovina potvrđuje da se termin „teritorija na kojoj se koriste regionalni ili manjinski jezici“ odnosi na područja na kojima su regionalni ili manjinski jezici u službenoj upotrebi u skladu sa zakonima Bosne i Hercegovine.

Obuhvata razdoblje: 01.01.2011. god. -

Deklaracija sadržana u instrumentu o ratifikaciji podnesena 21. septembra 2010. godine – or. engl.

U skladu sa članom 2. stavom (2) Povelje, Bosna i Hercegovina izjavljuje da će se sljedeće odredbe primjenjivati na albanski, crnogorski, češki, talijanski, mađarski, makedonski, njemački, poljski, rumunski, rusinski, slovački, slovenački, turski, ukrajinski i židovske (jidiš i ladino) jezike:

Član 8. stav (1) A (III), b (iv), c (LV), d (iv), g;

Član 9. stav (1) a (IL), (III), B (ii) (III), C (ii), (III); stav (2) c:

Član 10. stav (1) a (iv), c: stav (2) a, b, g; stav (3) c; stav (4) c; stav (5);

Član 11. stav (1) a (III), b (I), c (II), e (ii); stav (2); stav (3);

Član 12. stav (1) a, e, f, g; stav (2),

Član 13. stav (1) c, d;

Član 14. stavovi a, b.

Sljedeći članovi, stavovi i podstavovi primjenjuju se na romski jezik:

Član 8. stav (1) a (iii), b (iv), c (iv), d (LV), e (III), F (iii), g;

Član 9. stav (1) a (ii), (III), B (ii) (III), C (ii), (iii); stav (2) c;

Član 10. stav (1) a (iv), c; stav 2. a, b, g; u stavku 3. c: stav 4 c: stav (5);

Član 11. stav (1) a (III), b (i), c (II), d, e (ii) g: stav (2); stav (3):

Član 12. stav (1) a, e, f, g; stav (2);

Član 13. stav (1) c, d;

Član 14. stavovi a, b.

Obuhvata razdoblje: 01.01.2011. god. –

Deklaracija sadržana u instrumentu o ratifikaciji podnesena je 21. septembra 2010. godine – or. engl.

U skladu sa članom 3. stavom (1) Povelje, Bosna i Hercegovina izjavljuje da će se odredbe Dijela III Povelje primjenjivati na sljedeće jezike: albanski, crnogorski, češki, talijanski, mađarski, makedonski, njemački, poljski, rumunski, rusinski, slovački, slovenački, turski, ukrajinski i židovske (jidiš i ladino) jezike.

Obuhvata razdoblje: 01.01.2011. god. –

Prethodna izjava se odnosi na član: 3

Prilog II: Komentari vlasti Bosne i Hercegovine

Predmet: Mišljenje na Drugi izvještaj Komiteta eksperata Komitetu ministara Vijeća Evrope u skladu sa članom 19. Povelje za regionalne ili manjinske jezike

Poštovani,

Generalni Sekretarijat Vijeća Evrope, Uprava za ljudsko dostojanstvo i jednakost, Komitet eksperata usvojio je Drugi izvještaj o primjeni Povelje za regionalne ili manjinske jezike u BiH 18. marta 2016. godine na svom 53. sastanku i sačinili Izvještaj koji detaljno razradjuje stanje realizacije i primjenu odredaba Povelje za regionalne ili manjinske jezike sa posebnim akcentom na Poglavlje 4. Zaključci i prijedlozi za preporuke, koji nam je dostavljen da ukoliko ima potrebe, damo svoje mišljenje, zapažanje ili primjedbe.

Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima stupila je na snagu u Bosni i Hercegovini 1. januara 2011. godine. Bosna i Hercegovina podnijela je drugi izvještaj o primjeni Povelje Generalnom sekretaru Vijeća Evrope u avgustu 2015. godine.

U skladu s članom 16. Povelje, Komitet eksperata je pregledao navedeni Izvještaj, kao i druge relevantne podatke dobivene od vlasti, organa i udruga registrovanih u zemlji i prikupljene informacije tokom terenskih posjeta delegacije Komiteta eksperata Bosni i Hercegovini u februaru tekuće godine. U skladu s članom 16. stav (3) Povelje, Komitet eksperata je pozvao vlasti Bosne i Hercegovine da komentiraju, ako žele, sadržaj priloženog dokumenta, što su vlasti u BiH i prihvatile uz slijedeće konstatacije:

- Vlasti u Bosni i Hercegovini prihvataju **Drugi izvještaj Komiteta eksperata - Vijeća Evrope** o primjeni Povelje za regionalne ili manjinske jezike u BiH, koji je usvojen na 53. sastanku održanom 18. marta 2016. godine;
- Vlasti u Bosni i Hercegovini u načelu prihvataju i svih pet preporuka Komiteta eksperata, iz poglavlja 4.2, s tim da se u obzir uzmu i slijedeće činjenice:
 - a) U Bosni i Hercegovini se u kontinuitetu prate, mijenjaju i doradjuju zakonske pretpostavke za uspješnu realizaciju obaveza iz Povelje. U 2016. godini je predviđeno usvajanje Strateške platforme za rješavanje pitanja nacionalnih manjina u BiH, izrada i donošenje Izmjena i dopuna Zakona o nacionalnim manjinama i izrada i usvajanje Akcionog plana za rješavanje pitanja Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite za period 2017-2020. godine.
 - b) U narednom periodu je potrebno izvršiti adekvatno dimenzioniranje upotrebe manjinskih ili regionalnih jezika u svim sferama života, obzirom da zvanični podaci Popisa stanovništva iz 2013. godine govore da u Bosni i Hercegovini sad živi svega 2,73% ostalih od kojih su najveći broj nacionalne manjine.
 - c) U pojedinim dijelovima Bosne i Hercegovine gdje je koncentracija broja nacionalnih manjina nešto veća, već egzistiraju određeni oblici podučavanja o manjinskim jezicima, najčešće kao vannastavna djelatnost, dopunska obuka ili

kursevi u organizaciji udruženja nacionalnih manjina (Prnjavor, Gradiška i dr.). Takodje je evidentirano učenje i Romskog jezika, najčešće u organizaciji romskih NVO.

- d) Vezano za programe finansiranja vlasti u Bosni i Hercegovini svake godine izdvajaju određena finansijska sredstva za podršku kulturnim aktivnostima i afirmaciji manjinskih jezika. U 2016. godini je planirano 40.000,00 KM za finansiranje obrazovnih potreba putem romskih NVO, u šta spada i afirmacija kulture nacionalnih manjina i učenje manjinskih jezika.
- e) Vlasti u Bosni i Hercegovini zasad nemaju zahtjeve za korištenje naziva mjesta na manjinskim jezicima, ali ima slučajeva gdje je to urađeno i afirmisano kao na primjer u Gradišci.
- f) U pogledu institucionalnih kapaciteta pored već pomenutih Vijeća nacionalnih manjina Parlamentarne Skupštine BiH, Savjeta nacionalnih manjina Narodne Skupštine RS, Tri kantonalna vijeća nacionalnih manjina (Sarajevo, Tuzla i Bihać), ponovo je konstituisano i Vijeće nacionalnih manjina FBiH koje je počelo sa radom početkom ove godine, što daje predpostavke da će se obaveze iz Evropske povelje još brže i kvalitetnije realizovati.

I na kraju ističemo da će Vlasti u Bosni i Hercegovini i dalje, shodno obavezama iz Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima koja je ratifikovana 21. septembra 2010. godine, stvarati zakonske, finansijske, materijalne i druge predpostavke u cilju zaštite, unapredjenja i promocije velikog broja manjinskih jezika u Bosni i Hercegovini.

S poštovanjem,

MINISTRICA
Semiha Borovac

B. Preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope o primjeni Povelje za regionalne ili manjinske jezike u Bosni i Hercegovini

Preporuka CM/RecChL(2016)4
Komiteta ministara
o primjeni Povelje za regionalne ili manjinske jezike
u Bosni i Hercegovini

*(Usvojio Komitet ministara 5. oktobra 2016. godine
na 1267. sjednici zamjenika ministara)*

Komitet ministara,

U skladu s članom 16. Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima;

Imajući u vidu instrument o ratifikaciji koji je Bosna i Hercegovina podnijela dana 21. septembra 2010. godine;

Uzevši u obzir evaluaciju Komiteta eksperata o Povelji u pogledu primjene Povelje u Bosni i Hercegovini;

Imajući na umu da je ova evaluacija izvršena na temelju informacija koje je dostavila Bosna i Hercegovine u drugom periodičnom izvještaju, dodatnim informacijama koje su dostavile vlasti Bosne i Hercegovine, informacijama koje su dostavili organi i udruge registrirane u Bosni i Hercegovini, i informacijama koje je dobio Komitet eksperata tokom svoje terenske posjete;

Uzevši u obzir primjedbe vlasti Bosne i Hercegovine o sadržaju izvještaja Komiteta eksperata;

Preporučuje da vlasti Bosne i Hercegovine uzmu u obzir sva opažanja i preporuke Komiteta eksperata, a kao prioritet da:

1. uspostave strukturirane politike i poduzmu fleksibilne mjera s ciljem olakšavanja primjene Povelje, uključujući sve potrebne prilagodbe zakonodavstva;
2. osiguraju odgovarajuće forme i resurse za podučavanje na manjinskim jezicima;
3. uspostave sistem za finansiranje kulturnih aktivnosti i sadržaja u vezi sa manjinskim jezicima;
4. poduzmu odgovarajuće mjere kako bi javni emiteri nudili programe na manjinskim jezicima;
5. usvoje i koriste tradicionalne oblike naziva mjesta na manjinskim jezicima.